

ELANUL

Nr. 125
IULIE
2012

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Ștefan, coroana devenirii noastre

Dan RAVARU

(1457-1504)

Numele Ștefan (din grecescul Stephein - a încorona) a însemnat foarte mult în istoria Moldovei încă de la începuturi. Primul Ștefan consolidează noua formație statală prin victoria sa asupra ungarilor la Hindau; al II-lea Ștefan, cel mai apropiat de noi, a domnit între 1435 - 1443 la Vaslui, pentru acei ani capitală a Moldovei. În sfârșit, al III-lea Ștefan, cel Mare și cel Sfânt, a înălțat spre cele mai înalte slăvi gloria neamului Mușatinilor. Amintirea sa este mereu o sărbătoare, legitimată de profunzimea sentimentelor întregului popor și nu de vreun impact conjunctural, generat de ocupații străine sau de ideologii și mai străine.

Acest fapt atât de evident nu a împiedicat, însă, pe unii pitici și pitice în publicistică să afirme că glorificarea lui Ștefan cel Mare ar fi fost inventată de Ceaușescu. Nu demult am citit o astfel de stupidenie într-un foarte onorabil ziar central. Cu mult înaintea oricăror instituționalizări, cei mai buni dintre români au simțit și au trăit gloria domnitorului ca simbol permanent al speranței unei depline împliniri a idealurilor esențiale, ca afirmare a demnității în perioadele penibile ale istoriei noastre. Ștefan nu a fost numai omul politic și conducătorul de oști prezent în paginile istoriei noastre. El a fost un exponent al idealurilor creștine, nu numai românești, ci a întregii ortodoxii.

- continuare în pagina 2 -

În umbra anului 1812. Boieri și moșii în dreapta și în stânga Prutului

Lucian-Valeriu LEFTER

În cursul lunii mai a fost marcat la Iași și Chișinău, sub egida celor două academii, din România și Republica Moldova, tragicul eveniment al anului 1812, când prin pacea de la București, semnată la Hanul lui Manuc, Moldova a fost tăiată în două. Râul Prut care traversează țara prin mijloc de la nord spre sud a devenit hotar, eveniment marcant pentru conștiințe și însemnat pe margine de pagină în vechile cărți bisericești tocmai „în 1812, ca să se știe când a pus muscalul piatră de hotar la Prut și a rupt biata noastră Moldovă în două”.

Pământul desprins din trupul Moldovei, cu oameni, sate și moșii n-a fost dat uitării de boierii țării. În condicile de moșii s-a păstrat amintirea pământurilor pierdute, precum după cucerirea cetății Hotinului de către turci și transformarea acesteia în raia, la 1715, împreună cu ținutul aferent. În acest sens, marele vornic Ion Paladi își păstra speranța, însemnând în catastiful moșiilor sale, că satul Vancenăuții de pe Prut este „moșii ot ținutul Hotinului, vrând Dumnezău să mai iasă de la turci”. Și marele logofăt Gavril Miclescu a nutrit mereu această nădejde. Și-a întocmit testamentul la 1738, împărțind averea fiilor săi, însă mai puțin „satele ot Hotin, [care] vrând Dumnezău să mai

cadă la mâna noastră, iarăși le vor împărți ficiorii cu dreptate”.

După pierderea întregii Basarabii, dimpreună cu Hotinul, în anul 1812, situația regimului proprietății a fost diferită, căci teritoriul de dincolo de Prut intra sub oblăduirea imperiului țarilor pravoslavnici. Boierii moldoveni și-au putut păstra proprietățile. Legăturile neamurilor boierești nu au fost tăiate, ci au continuat să existe în dreapta și în stânga Prutului. Vedem, de pildă, cum la 28 ianuarie 1813, Zoița Anastasă, fiica răposatului boier lordachi Cazimir, efectua un schimb de moșie cu fratele ei, ieromonahul Ghenadie Cazimir, ctitor și egumen al schitului Golgofta din ținutul Vaslui. În urma cuceririi rusești a întregului teritoriu al Basarabiei, printre care și ținutul Hotin, ce fusese raia turcească, boierii moldoveni și-au recuperat moșiile pierdute cu un secol în urmă, în vremea bunicilor lor. Faptul este menționat și în documentul din 1813: „în urmă dându-să în stăpânire moșiile din ținutul Hotinului s-au ales la ținutul acela o moșie de pe neamul Cazâmiresc, anume Cotelova sau Coteleu”. Ieromonahul Ghenadie ceda partea sa din Coteleu în schimbul unei moșii a surorii sale din ținutul Tutova.

- continuare în pagina 5 -

Ștefan, coroana devenirii noastre

- urmare din pagina 1 -

A fost ctitor nu numai al unor lăcașuri de cult, ci un ctitor al culturii românești, chiar dacă pe atunci aceasta îmbrăca, în parte, straiul greoi al alfabetului chirilic și chiar al slavonei bisericești. În primul rând a creat în arhitectură un stil care-i poartă numele și care îmbina în mod strălucit tot ce era mai valoros în arta construcțiilor gotice în pictura bizantină, toate acestea trecute prin filtrul sensibilității și creativității noastre. De asemenea va iniția primele scrieri istorice din Moldova. Mai întâi pomelnice, apoi o cronică pe care o cunoaștem din versiuni purtând numele țărilor în care a fost trimisă: Moldo-Polonă, Moldo-Rusă, Moldo-Germană, etc. Frumusețea construcțiilor inițiate de Ștefan s-a impus pe plan internațional, mănăstirile ctitorite de el în nordul Moldovei intrând în patrimoniul UNESCO. După Suceava, reședința sa oficială a fost Vasluiul, locul palatelor sale fiind marcat și acum de ceea ce numim "ruinele Curții Domnești". Aici veneau, de exemplu, soli venețieni care fuseseră la hanul turcoman Uzun și se îndreptau purtând mesajele lui Ștefan către Serenissima Republică. Dar mai presus de orice monumente rămâne amprenta sufletească măreață pe care Ștefan a lăsat-o pe sufletul românesc. Măreția lui Ștefan s-a impus în conștiința și afectivitatea tuturor românilor, depășind încă din timpul vieții sale cadrul îngust al provinciei, cucerind totodată largi spații sufletești în Europa, el fiind același chiar dacă în romanele cavalierești spaniole i se spunea Don Esteban de Moldavia, iar în baladele ucrainiene Cneazul Stetco. La puțin timp după moartea sa, pe la 1574 călătorul polonez Maciej Strykowski, oaspete și al Vasluiului printre altele, remarca frecvența interpretare, aproape ritualică la ospetele munteneșilor și moldovenilor, a unui cântec ce povestea biruințele lui Ștefan asupra turcilor, tătarilor, ungușorilor, polonezilor, alți vecini nemaiaivând. De atunci, în memoria populară afectivă, numele de Ștefan a început să însemne pentru români domnitor, principe în general, așa cum s-a întâmplat în trecutul mai îndepărtat cu numele lui Caesar - Kaiser; al Khaganului avar Baian, posibil etimon pentru funcția de ban; al lui Carol cel Mare, care a dat denumirea "crai" în diferite limbi; în multe alte balade muntenești, de

exemplu, desigur și moldovenești, domnitorii sunt numiți Ștefan-Vodă fără să existe vreo legătură directă cu Ștefan cel Mare în afară de aceea generală pe care am subliniat-o mai sus. Astfel, imaginea lui Ștefan o va copleși pe a celorlalți voievozi, fiind cea mai întâlnită în creațiile populare, alături de miticul Negru-Vodă. Afectivitatea creatorului popular colectiv supradimensionează trăsăturile lui Ștefan cel Mare. Astfel, el devine personaj de basm, prin aceasta penetrând cele mai profunde staturi ale folclorului, punându-le întrebătoare și universală întrebare dacă eroii miturilor nu au avut, și ei, o existență istorică. În legende, Ștefan se luptă simultan cu 30 de dușmani, are o frunte de 7 palme, la 15 ani a ucis un urs numai cu mâinile, îngerii îl călăuzesc prin păduri, iar în bătălii era însoțit de un arhanghel, care cu o sabie de foc doboră dușmanii la 10 metri înaintea sa. Asemenea unor alte mari personalități din istoria universală, Ștefan este predestinat pentru fapte mărețe: la naștere este alăptat de o lupoaică și, aflat în mulțime, i se așează pe cap o coroană ce plutea în văzduh. Alături de documentele istorice, legendele consemnează frecvența prezență a lui Ștefan în ținuturile Vaslui, Tutova, Fălciu, care alcătuiesc actualul județ Vaslui. Să enumerăm câteva dintre acestea: Movila lui Burcel, amintirea curții domnești din Vaslui, construirea unei vechi mănăstiri pe locul celei actuale din Florești. Pe lângă acestea, toate construcțiile mai vechi din județul nostru, indiferent de originea lor, sunt atribuite lui Ștefan sau rudelor sale. La fel, de numele său este legată întemeierea multor sate. Să amintim numai Rafaila, Dragomireștii, Vindereii, Viltoteștii, Dodeștii, Grumezoaia, Delenii, Oșeștii, Voineștii, etc.

Un element care îl apropie, însă, cel mai mult de marii eroi ai umanității este trecerea sa în nemurire, ca întruchiparea unei veșnice speranțe a poporului său. La moarte își înfige sabia într-un zid, cerând urmașilor să asculte numai de cel ce o va putea smulge. Ca și Carol cel Mare, Henrick Păsărarul, Richard Inimă de Leu, Marko Kraiovici, Ștefan veghează asupra poporului sau, și când acestuia îi va fi greu, va reveni pe pământ călare, cu sabia în mână. Probabil încă nu ne este destul de greu...

IMAGOLOGIA - O ALTFEL DE ABORDARE A PERCEPȚIEI „STRĂINULUI” DIN MOLDOVA MEDIEVALĂ

Laurențiu CHIRIAC

Motto: „*Niciodată ca în Evul Mediu
cuvintele nu au devenit imagini*”
(Bernhard Blumen Kranz)

În **Evul Mediu** - o lume „comportamentistă”, prin excelență - nu a existat neaparat un univers consensual, ci mai degrabă un **univers reificat**, în cadrul căruia **structurile mentale definitorii ale mentalului colectiv** dețineau primatul, căci oamenii - luați individual - conținuau mai puțin. Într-un fel, sau altul, toate pluralismele vieții de atunci se racordau, direct sau indirect, la tensiunea spirituală agresivă dintre o **sferă sacră** (considerată drept o „lege instauratoare”) și una **profană** (laică), dar sub permanentul imbold pe care-l dădea „trecutul fondator”. Acest trecut constituia atunci **modelul cristic** la care oamenii se raportau mereu și aveau chiar tendințe de imitare a acestuia. Pentru ei, Dumnezeu reprezenta Adevărul Absolut.

În atari condiții, dualitatea ființei umane s-a manifestat obsesiv prin consubstanțialitatea dintre un „Eu” intrinsec și un „Altul” extrinsec, fapt pentru care **reprezentările sociale** din Evul Mediu

au jucat un rol major și au fost percepute ca modalități funcționale de comunicare, fluidizare și înțelegere a percepțiilor dintre o societate dată sau un grup identitar și un „Celălalt” real sau închipuit. Astfel, pe această bază a avut loc și „dialogul concurențial” dintre civilizația medievală din Moldova și celelalte.

Tocmai de aceea, **imagologia** - ca studiu comparativist al **reprezentărilor sociale**, construite cu ajutorul unor imagini afectiv-mentale și a unor arhetipuri și stereotipuri - reprezintă un domeniu vast cu o reală vocație a interdisciplinarității și care studiază **imaginea categorială** - imaginea cognitivă și afectivă ce duce la reprezentarea mentală și la caracteriologia percepției despre ceva sau cineva.

Imagologia constituie, deci, studiul „constructelor personale” care operează cu **imagini mentale** într-o antropologie istorică ce compară și are putere de reprezentare simbolică. Astfel,

fiecărei imagini i se atribuie un sens, iar fiecărui sens i se atașează o imagine. În același timp, **imagologia** - este joc și performare a comunicării imagistice între: **a) propunerea** - care vine de la reprezentarea în sine și ca atare e fixată aproape clișeic în memoria colectivă, putând fi reproducă mereu și **b) re-cunoașterea** - care este subiectivizarea mentală și abstractizarea receptării acelei propuneri, fiind deseori stereotipică.

Din **perspectivă etnopsihologică**, **imagologia** arată „modul cum s-au privit popoarele între ele, cum s-au lăudat sau blamat, cum au luat unul de la altul sau au imitat, cum și-au deschiis ori și-au închis inimile unul altuia”. În perspectiva **reprezentărilor colective**, imagologia semnifică studiul stereotipurilor și operează în câmpul etnopsihologiei (știință ce cercetează ființa și lucrarea spiritului popoarelor). Aceste reprezentări colective dau legitimitate grupului identitar respectiv. Mai mult, reprezentările colective „șes drama imaginărilor și a conștiinței colective, căci societatea este susținută mai întâi de ideea pe care și-o face despre ea însăși”.

Din acest punct de vedere, **imagologia** poate fi o formă eficace de abordare a imaginii „Străinului” în societatea medievală din Moldova, o încercare subtilă de „decodificare” a structurii intime a acestei percepții și o înțelegere mai clară a reprezentării mentale a unei ființe sau a unui fenomen istoric aparte în Evul Mediu moldav. Sub aspectul diferitelor paradigme de investigare și de interpretare a imaginii „Străinului” din Moldova medievală, putem spune, deci, că noul demers s-ar putea desfășura sub spectrul științific al **comparativismului istoric** și al **caracteriologiei popoarelor**.

Diferitele forme de conținut ale **comparativismului istoric** se pot manifesta în câteva domenii:

- **imagologie filologică** (ca paradigmă de interpretare comparativă a unor modele literare și care să conducă la un dialog intercultural între două etnii);

- **imagologie istorică** (ca interpretare a modalităților de formare a imaginii „Străinului” în raport cu un grup identitar, în care imaginea să fie expresia simbolică a realității ce permite o reînviere a trecutului istoric, astfel încât istoria să fie un câmp de întâlnire conflictuală dintre Identitatea colectivă și Alteritatea ineluctabilă);

- **imagologie psihosocială** (ca paradigmă a imaginii etnopsihologice a „Străinului” în raport cu un grup etnic identitar, în care imaginea să fie expresia simbolică a psihologiei celor două popoare);

- **imagologie filosofică** (ca interpretare a imaginii „Străinului” în raport cu un grup identitar, în funcție de dezvoltarea filosofiei culturii la cei doi concurenți).

În ceea ce privește **caracteriologia popoarelor**, putem spune că mijloacele de abordare ale unei imagini a „Străinului” în Moldova medievală pe care le oferă pot fi diversificate:

- fie sub forma analizării **relațiilor interculturale și a comunicării mentale** ale celor doi concurenți, ca limbaj comun al unei colectivități identitare față de o Alteritate expansivă;
- fie sub forma **impactului reprezentărilor sociale reciproce**, în urma cărora se crează imaginile colective, arhetipurile, clișeele, stereotipurile și atitudinile (ca urmare a proprii „grile de lectură” subiective, venită din fiecare experiență socială nouă);
- sub forma analizării **Eu-lui în raport cu lumea inconjurătoare** care devine, astfel, realitatea interioară, prin intermediul procesualității complexe Eu - Alter - Societate.

În altă ordine de idei, **dimensiunea etnopsihologică** în interpretarea percepției „Străinului” în Moldova medievală a devenit esențială, căci ea a reprezentat în istoriografia românească o importantă componentă a problematicii specificului național în raport cu Alteritatea. Deși **etnopsihologia** s-a făcut la noi într-o manieră mai mult **explicită**, au existat și maniere **implicite** - care au avut darul de a mai „desubiectiviza” interpretările afectiv-cognitive asupra „Străinului” din Moldova medievală (vezi noile studii privind imaginea „Turcului” sau „Evreului” în scrierile moldovenești).

Astăzi chiar putem vorbi de un anumit „**stereotip moldav**” al percepției „Străinului” în Evul Mediu, un stereotip aparte

și care a evoluat cu greu de la un clișeu eminent etnico-religios la unul social-cultural și politic. Acest **stereotip** a sintetizat toate imaginile pe care etniile și le-au făcut despre ele însele sau între ele, schițându-se aproape clișeic chiar o caricatură a Celuilalt. Mai mult, imaginea „Străinului” a înglobat, de multe ori eronat, percepții asupra minoritarilor și marginalilor din societatea medievală din Moldova. Cel mai des, imaginea „Străinului” s-a confundat cu cea a „Turcului”, a „Ungurului” și a „Polonezului”, după care au început să fie percepute și elementele greco-levantine, în paralel cu țigani, evreii și armenii, dar și cu catolicii și protestanții sau chiar „moscalii” de mai târziu.

Impactul „Străinului” asupra mentalului colectiv medieval din Moldova s-a produs diferit de la un climat politic și social-cultural stabil (în secolele XV-XVI) la unul instabil (în următoarele două veacuri). Acest impact a produs **două tipuri de manifestări socio-psihologice** din partea populației din Moldova medievală:

- a) - **reacția de „anxietate istorică”** - datorată presiunii constante a „Străinului” asupra societății moldave - și, în consecință, aplicarea unei „**conduite de evitare**” a acestuia (ca reflex de protecție și de autoapărare) și apoi, a unei „**conduite dedublative**” (necesară apărării și supraviețuirii față de „Străin”);
- b) - **reacția de „non-cooperare cu istoria”** - prin care moldovenii respingeau o istorie care nu le aparținea și care-i duceau la anulări; s-a mers pe o „**conduită a retragerii în sine**” (datorată intruziunii constante a „Străinului” în societatea moldavă), pentru ca apoi să se revină în fața istoriei cu un model identitar mult mai puternic față de cel al „Străinului”.

În secolele XVII-XVIII, „Străinul” din Moldova a început să fie „inferiorizat” cultural și chiar „integrat” în mentalitatea locului, fiind perceput ca un **personaj al imaginărilor populare**, în chip anecdotic și chiar fantastic, semn al abstractizării lui. În fine, poate pentru că tocmai devenise un personaj codificat și chiar închipuit, „Străinul” începea să fie perceput doar în mod **simbolic**, căci deja era mai bine cunoscut și imaginea lui clișeică (de început) dispăruse.

Pe baza **comparativismului istoric**, putem spune că imaginea „Străinului” în Moldova medievală a constituit, în fond, un mod de raportare a propriului „Eu” zbcucimat la „Celălalt” ce părea primejdios, miraculos și în plină eferveșcență. Oricum, figura „Străinului” s-a vădit a fi necesară în cristalizarea propriei Identități etnice, căci numai așa oamenii Moldovei medievale s-au putut „redescoperi” mai puternici prin „Alții” și au reușit să supraviețuiască sub privirea Celuilalt. Așadar, am putut constata că „Străinul” - în sens metonimic - a suplinit anumite curențe și lipsuri din societatea medievală moldavă, rezolvându-le anumitor oameni ai ei propriile lor angoase existențiale.

În concluzie, ipostazierea „Străinului” sub forma unui pericol justificat sau închipuit a avut rolul de a acoperi o „identitate prin absență”, reușind întrucâtva să solidifice într-o structură unitară, durabilă și consistentă o etnie relativ omogenă, determinându-i chiar propria-i remodelare mentală. Identitatea Moldovei medievale s-a „călit” în confruntarea cu „Străinul” și a evoluat ca o „lumină care formează umbra Alterității înfricoșătoare, mereu sfidătoare și agresivă”, de aici și apelul repetabil de întoarcere și regroupare în jurul tradițiilor perene, nealterate (latinitatea, continuitatea și ortodoxismul) ce se vor constitui în acel fond arhetipal mereu reactualizat de la care ne-am adăpat ori de câte ori ne-a fost greu.

În fine, **alteritatea** poate fi privită și ca refularea inexplicabilă a suprasaturației de propria-i Identitate, prin care „Eu” se proiectează imagistic într-un „Altul” cu care se compară, pentru a se redescoperi pe sine și pentru a ști cine este cu adevărat. Așadar, popoarele istorice nu adorm într-o identitate gata făcută, ci ele se frământă și se redimensionează mereu spiritual și etnic. Așa și Moldova medievală s-a definit și prin modul de percepție și toleranță a autohtonilor față de străini.

Spiritul de imitație și specificul național la români

Sorin LANGU

În contextul aderării României la UE printr multiplele dezbateri s-a deschis și una culturală, ceva mai deosebită ca structură și abordare: specificul național nu va sucomba în fața „pseudovalorilor” importate din Europa?, nu va fi înghițit de globalizare, de stas-ul european? Părerile au fost pro și contra mergându-se până la extreme. În această primă fază noi ne propunem să vedem în ce constă acest specific național și în ce măsură e legat de fenomenul imitativ.

La începutul Evului Mediu, în copilăria și tinerețea românilor este dificil de a discuta despre un specific național. Era o societate autarhică în mare măsură, care practica pe scară largă imitațiile (bijuterii, vase ceramice, unelte etc.) dintr-un motiv cât se poate de practic: neavând cu ce să le procure le imitau cât puteau de bine. Teoreticienii specificului pot reține elementul existenței unei societăți pastorale în parte.

Constituirea statelor medievale românești și perioada luptelor cu turcii (XIV – XVI) aduce mult mai multe elemente ale specificității noastre. Acum se pun bazele mitografiei naționale: românii „pavază a creștinătății”, „păstrători ai Ortodoxiei”, „armate naționale de păstori și țărani”, mănăstirile ștefaniene, ospitalitatea clamată de călătorii străini, gastronomia incitantă, vinurile – simfonie de gusturi, unitatea noastră în spirit nu în fapt, dușmanii cei răi etc., elemente care. În mai mică sau mai mare măsură, sunt și elemente ale specificului național.

Dacă privim din prisma imitației observăm că în bună măsură aceste elemente își pierd valoarea mitografică devenind simple repere istorico-culturale. Ortodoxia, dincolo de aspectele spirituale și de dogmă, poate fi considerată și o frână, din moment ce a eșuat în a fi un element centralizator spiritual și social; elitele românești scriau folosindu-se de alfabetul chirilic, se îmbrăcau cu haine de postav de Louvain sau Ypres, aveau inele cu smaralde și rubine, căciuli din piele de cămilă, cai arăbești, ibovnice autohtone, și pe lângă vinul de Cotnari sau Drăgășani degustau finețuri ca Tokai sau Porto. Luptele cu turcii ne-au lăsat sarmalele și ciorbele, cașcavalul și iaurtul, ca și sofisticării de patiserie: șerbetul, acadeaua, baclava, sarailia, halvaua, iar unele cazuri și o perfecționare a vechilor meșteșuguri: friptura clasică (la țigaie, ceaur, sau proțap) are o nouă ipostază – pastrama, inițial din oaie, și apoi și din alte vietăți.

Componenta politică este și ea supusă interpretărilor. Unitatea noastră, permanent promovată și declarată, a însemnat doar colaborări punctuale, legate de partenerii de moment. Colaborarea dintre Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun pare mai curând o subordonare a celui de-al doilea, fie și prin prisma stăpânirii Bugeacului de către munteni. Ajutorul dat de Vlad Țepeș lui Ștefan cel Mare nu a fost returnat decât foarte târziu, realitățile politico-economice din Moldova determină neimplicarea în lupta antiotomană în momentul 1462. La fel, încercările lui Ștefan cel Mare de a instala în Valahia un domn favorabil politicii sale s-a lovit de refuzul constant al boierimii locale (vezi scrisoarea boierilor din Râmnic, Buzău și Brăila adresată domnitorului moldovean). Despre conflictul dintre Vasile Lupu și Matei Basarab sau despre cel dintre Movilești și Mihai Viteazul nu e nevoie să le aprofundăm, ele fiind prea bine cunoscute.

Componenta culturală este de departe cea mai interesantă: îmbinată de cele mai multe cu religia a creat 3 dintre cele 7 monumente UNESCO din România (bisericele din lemn din Maramureș, cele pictate pe exterior din Bucovina, m-rea Horezu), care completată cu mănăstirile din nordul Olteniei, cu biserica de la Curtea de Argeș a lui Neagoe Basarab și cu altele alcătuiește o imagine diferită și seducătoare. Moștenitori ai unei tradiții bizantine, inconstantă, filtrată de slavismul sud-dunărean, încremeniți în izolarea ortodoxă, cu vagi influențe apusene aduse de meșterii transilvăneni și italieni, românii sunt uneori geniali în exprimare, reușind să sublimizeze trecutul cu o dezinvoltură care uimește și azi.

Epoca modernă este și mai mult supusă controverselor și zbaterilor identitare. Confuzii la început, românii au căutat un model: în perioada medievală modelul făcea parte din paradigma bizantino-ortodoxă, evoluția noastră în modernitate este în egală măsură o evoluție și o permanentă reevaluare a modelelor. Practic e o continuă translație între diferite șabloane culturale, pornindu-se de la contrastul oriental – apusean, acut în vestimentație, dar prezent în toate componentele vieții socio-umane, în mentalitate, în atitudini și

comportamente etc. (vezi exemplul lui Dinicu Golescu).

Modelul francez este ales din comoditate (era la modă), din considerente politice (prestigiul Franței, prestigiul limbii și culturii franceze), dar lumea evoluează mult mai repede. Preluăm masiv acele „forme fără fond”, de la vocabular la instituții, de la vestimentație la achiziții de comportament etc. Spre sfârșitul sec. XIX apare modelul german, model care datorează foarte multe și monarhiei de Hohenzollern. Unde este specificul național? Specificul apare ca o reacție la rapida citadinizare, industrializare și proletarizare, iar apoi ca o alternativă; prima formă este latinismul de pe la jumătatea sec. XIX, iar apoi se recurge la dacism, ambele cu exagerări masive și contestate vehement.

Românul emancipat de sfârșit de secol XIX merge cu birja, stă în cafele, citește ziare, poartă joben, se duce la teatru, injură guvernul, eventual votează (este vot censitar) etc., adică este total diferit de românul de sfârșit de secol XVIII. Specificul să fie reprezentat doar de opinci, căruță și analfabetism? În mod sigur nu, mai ales că în scurt timp au apărut culegeri de folclor și de vechi obiceiuri, noi curente literare – sămănătorismul și poporanismul; e o recuperare, o regăsire identitară a ceva ce nu era considerat important. Reiese de aici o fractură între membrii societății: pe de o parte o elită și o clasă de mijloc care preiau pe bandă rulantă tot ce este apusean, iar pe de altă parte un „corp” de cetățeni, majoritari rurali, care rămân la nivelul bizantino-ortodox. Acest decalaj se adâncește pe măsură ce intrăm în sec. XX; în timp ce lumea rurală se modernizează foarte puțin, elitele devin tot mai cosmopolite: nu mai există un singur model, există modele, rafinamente și sofisticării, mode și tendințe cu traiectorii tot mai exotice.

Perioada interbelică menține divizarea atât la nivelul elitelor: o parte modernistă și alta tradiționalist-ortodoxistă, în care Ortodoxia este văzută ca o stare de a fi, ca o „cumințenie” care ne deosebește de ceilalți. Organic, lumea rurală este departe de cea citadină, dar partea pozitivă este că se păstrează, încă, mare parte din tezaurul folcloric românesc. E o lume contrastantă în care coexistau cluburile în care se cânta jazz, cinematografele, bățile cu flori de la „Șosea”, foot – ball-ul (echipa României participă la Jocurile Olimpice de la Paris – 1924, și la primul Campionat Mondial de Fotbal din Uruguay-1930) și grădinile deschise în care se produceau Maria Tănase, Fănică Luca, Ion Luican, Zavaioc sau Mia Braia. Parisul nu mai e demult punctul focal al protipendadei autohtone, apar Roma, Berlin, Londra, Geneva etc., se călătorește ca naturalețea versată, se vorbeau multe limbi, se înjura în românește, se mânca pateu de foie gras, homar și sarmale, țuica alterna cu cognac-ul scump.

Este o societate care nu se regăsește, care bâjbie pe întuneric neștiind care să fie drumul potrivit. Un posibil răspuns poate fi Brâncuși. Brâncuși a reușit să se debaraseze de balastul secolelor, să găsească esența sufletului românesc, să-i dea o formă modernă, să-l traducă într-un limbaj universal, într-o matematică stranie, dar cognoscibilă, apropiată și depărtată în același timp.

Perioada atât de fertilă interbelică va fi întreruptă brutal de venirea comuniștilor. La fel ca partidul unic, și modelul va fi unic, adică cel sovietic, direcțiile sunt reduse la una singură, iar sensul e schimbat spre est, intrăm într-o noua paradigmă. Importurile sunt evident sovietice, limba rusă e obligatorie în școală, iar specificul național e subordonat statului, pentru că în lumea comunistă nu mai există individualități, orgolii, meschinării și patriotisme ieftine ci doar „marea frăție a popoarelor prietene”. Ortodoxia este frecvent atacată, satele se modernizează rapid, tradițiile se pierd încetul cu încetul, colectivizarea e extinsă la nivel de mintal și atitudine: nu mai gândim individual ci colectiv. Pentru o scurtă perioadă suntem un popor „legumă”, un popor anexă, singurele răbufniri venind de la niște oameni care se încăpățâneau „să-i aștepte pe americani”.

După 1965 se reîncearcă fabricarea unui specific național, cu ingrediente diverse: dacismul, „revoluția culturală” de inspirație chineză și nord-coreeană, ideea „lumii a treia” etc. Reapare în forță folclorul românesc, folk-ul și rock-ul sunt permise până la un punct, modelul sovietic este scos din viața socială, sunt urme timide ale vieții occidentale (comercializarea Pepsi, contractele cu Citroen și Renault), fără a influența masiv societatea românească. Este o societate fără busolă, fără target-uri de atins, în care fiecare încearcă să

supraviețuiească, uneori prin citit, altele prin bancuri, altele prin „Europa liberă” sau „Vocea Americii”. Bancurile politice, spuse subversiv, pe ocolite, cu substat sau fără, fac clar parte din specificul nostru din perioada comunistă.

Anii 90 au fost anii nebuliei: am importat tot ce era străin, fără discernământ, așa cum tot ce era românesc era categorisit demodat, tern, depășit. Limba română se îmbogățește rapid cu câteva mii de cuvinte străine, mărfurile sunt importate, posturile TV transmit aproape exclusiv programe și filme de-afară, muzica românească nu există etc. De-abia în ultimii ani situația se mai schimbă: cinematografia românească propune alte abordări, produsele „made in România” sunt reappreciate și chiar căutate, în special cele alimentare, muzica românească se vinde bine, chiar exportăm, au apărut posturi TV axate pe folclor, târguri tradiționale, branduri românești etc., încercăm să valorificăm specificul național în context capitalist.

Politic continuăm ambiguu, ceea ce deja este o constantă a politicii noastre de 150 de ani încoace (francofoni la 1871 demonstrăm împotriva lui Carol I, tratat cu Germania din 1883, dar intrăm în război contra ei, aliați cu Germania în 1941, dușmani din 1944, aliați fideli ai Pactului de la Varșovia în 1956, rebeli în 1968, membri UE dar semnatori ai unor acorduri bilaterale cu SUA, dezaprobat de Bruxelles), pendulând între realitățile europene și angajamentele față de americani.

Ce va fi în viitor? Unde e specificul nostru național? Mai e loc în această lume globalizată, care se își multiplică continuu cantitatea de informații, de un specific național? Rămâne acesta golit de orice substanță?

Sunt tot atâtea întrebări la care doar viitorul ne poate răspunde. Dar viitorul se poate întrezări în prezent...

În umbra anului 1812. Boieri și moșii în dreapta și în stânga Prutului

- urmare din pagina 1 -

În alte cazuri, observăm curgerea unor procese pentru moșii. Costachi Donici iscălea o învoială în ziua de 22 aprilie 1838, arătând că deși în anul 1823 se încheiasse o înțelegere pentru împărțirea unei moșii, atât înaintea mitropolitului cât și a Divanului, cu „mai marele meu frati comis Andronachi Donici, cu surorile noastre, monahiile Aftanasia și Xenia Donicești, ca din venitul moșai Volovăța ci esti în Besarabia, rămasă de la părintele nostru, paharnic Ianachi Donici”, să se împartă anual celor două surori câte o sumă de bani, aceasta nu fusese respectată. Conflictul dintre cele două surori ajunsese înaintea mitropolitului Moldovei, care a început o cercetare în această chestiune. La începutul anului 1838, la 25 ianuarie, acesta primea o înștiințare de la duhovnicii Calinic și Calistrat despre judecata urmată între frații Donicești. Când maica Atanasia a fost sfătuită să dea 3000 lei surorii ei, maicii Xenia, pentru a se împăca, aceasta arată „un înscris de la dumnealui cuconul Andrunachi Doniciu, fratele sfinții sale, cătră dumnelui cuconul

Costachi Conachi, marile logofăt, precum că să îndatorești a da trei mii lei maicei Xenei pentru chilii”. Faptul nu a fost îndeplinit și, în consecință, acum mitropolitul era rugat să intervină pe lângă Andronachi Donici, ca acesta să-și țină făgăduiala, „să dei acei trei mii lei maicei Xenei, ca să rămâi liniștite acești doi surori”. La două săptămâni din Postul Mare se apropia termenul de înfățișare la judecată înaintea mitropolitului, la Iași.

Dar procesul s-a redeschis peste câteva luni. Maica Atanasia Donici scria în jaloba din 16 ianuarie 1839, că în vara anului ce trecuse, „micul meu frate”, comisul Andronache Donici, pornise procesul asupra ei, contestând vechea înțelegere din 1823, referitoare la împărțirea venitului moșiei Volovăța din „Basărabie”, „rămasă nou la patru frați de la părinți”. Suma cuvenită din venitul moșiei scăzuse la 2500 lei, adică 250 lei pe an, restul fiind declarat pierdut în cheltuielile de judecată. De asemenea, era reînnoită promisiunea făcută în fața mitropolitului, „a dispăgubi cu trii mii lei pe sora me monahie Csănie pentru chililii di la monastire Varaticul undi eu mă aflu aflu pitrecând”; în acest mod, procesul a fost închis.

Dacă maica Atanasia își petrecea viața monahală la Văratec, sora ei, Xenia Donici, avea în grijă averea schitului Golgofta, unde a fost stareță vreme de două decenii, până la 1857, când a demisionat pe fondul unui proces. Din scrisorile ei se conturează imagini din viața familiei Donici și a viețuirii de la schit, pe fondul activității de administrare

a averii lăcașului. Într-o zi din iarna anului 1849, în luna februarie, Xenia înștiința pe vechilul moșiei schitului, sulgerul Marin Drăghici, că „după eșire din biserică am auzit că ispravnicul din Vasluiu au venit la Lipova”. Curioasă, starea se întreba care o fi motivul acestei vizite a dregătorului prin ținut, rugându-l pe vechil să o înștiințeze ca să poată preîntâmpina cum se cuvine pe eventualul oaspete: „vă trimet cafe prăjită și 3 cești, dou mici și una mari, vă trimet și crastaveți cu oțăt și o bucată de curcan”, și „să mă înștiințați pe când viniți la noi”.

Peste doi ani, la 15 mai 1851, maica Xenia transmitea alte vești vechilului, cuconului Marinciu: „eu am fost la frati-meu Andrunachi și m-au întrebat pentru dumneata; i-am spus că ai zis că-ți trebui hârtie de la Oprișan”. I-ar fi trimis degrabă documentul, „dar frati-meu au zis să mai las pricina să ste, fiindcă acum cu ardire târgului au arsu și casile amânduror fraților mei și nu au undi să op(l)oșă [adăpostii]”. Aveau o judecată cu comisoaia Sioneasa pentru un bivol mort. Cercetările au dovedit „pentru vătavu Neculaiu de la Toporaști că au arătat niști sămni cari nici noi nu le știem și pi urmă au mersu în biserică și au jurat și Neculaiu ca Mateiu și Acsinti biholariu; în sfârșit, s-au dovidit cu desăvârșire că biholu Sionesi(i) l-au ucis șura ci au chicat pi dinsu”.

Cei patru frați, Andronache, Costache, Atanasia și Xenia, erau fiii lui Enache Donici și ai Ruxandrei Cerchez. Între unchii lor, frații lui Enache, se numără și Constantin (cunoscut sub numele de monah, Calinic, duhovnicul amintit mai sus, implicat în pricina de judecată), precum și cunoscutul legiuitor Andronachi Donici, cel care a tradus și a tipărit în 1814, la Iași, o culegere de legi socotită a fi prima lucrare juridică temeinică scrisă în limba română, cunoscută ca *Manualul juridic al lui Andronachi Donici*.

Doniceștii descindeau dintr-un vechi neam boieresc cu multe încrengături genealogice. Strămoșul oficial al familiei este Nicoară Donici, dregător în vremea Movileștilor, părcălab de Orhei la începutul secolului al XVII-lea. Nepotul omonim al lui Nicoară a fost marele logofăt Nicolae Donici, ajuns în această înaltă dregătorie în intervalul anilor 1695-1703. Boierii familiei Donici din secolul al XIX-lea descind din cei doi fii ai acestui mare boier, Gavril și Darie.

Din cel dintâi coboară cei patru frați, fiii lui Enache, aflați la a patra generație, deci sunt răs-strănepoți ai lui Gavril, respectiv a șaptea generație după strămoșul Nicoară Donici, părcălabul de Orhei. Cel de-al

Moldova, 1812

doilea frate, Darie Donici, a trecut prin multe dregătorii, culminând ca funcția de mare vornic timp de peste un deceniu începând din 1715; apoi, a fost mare logofăt de două ori, în anii 1731 și 1736. Așadar, răstrănepoții săi sunt veri de gradul IV ai fiilor lui Enache. Printre aceștia, se numără și aga Scarlat Donici, căsătorit în vara anului 1825 cu Smaranda Roset, fata Casandrei Paladi și a banului Ion Roset din Fereștii Vasluiului.

Scarlat și Smaranda au avut patru copii: Dumitru, prefect de Vaslui vreme de peste 15 ani în intervalul 1866-1907 (datorită căruia a fost botezată o stradă în Vaslui, în amintirea scriitorului basarabean Alecu Donici, unchiul său), Felicia, căsătorită cu Dimitrie Rosetti-Răducanu, Elisa, căsătorită cu Mihail Cantacuzino, și Elena, care a avut trei căsătorii, ultima cu Constantin Rosetti-Solescu, fiind moștenitoarea și proprietara așezării părintești de la Ferești. În urma cererii Consulatului rusesc din 1853, precum și a lui Dimitrie Rosetti, soțul Feliciei Donici, în anul 1854 a fost evaluată suprafața moșiilor din dreapta Prutului ale răposatului Scarlat Donici: 8337 fălci, împărțită pe cei patru fii, respectiv câte 2084 fălci de fiecare, cuprinzând moșiile Fereștii, Valea Rea, Moara Domnească, Chioaia, Childeștii, Ruginoasa și Popușorii, aflate în ținutul Vaslui, precum și Dumenii din ținutul Dorhoi.

Scarlat era fiul lui Manolachi Donici, mare spătar, apoi serdar al ținuturilor Lăpușna și Orhei din 1804. Unul dintre frații lui Scarlat, lordache Donici (1779-1861), asesor colegial în Basarabia și deputat al Sfatului Suprem (1822-1828), cu rang de vornic în Moldova de dincoace de Prut, a cerut recunoașterea nobleței neamului său. Documentele înfățișate comisiei dovedeau existența a șapte generații de boieri înaintea lui lordachi, prima fiind reprezentată de Nicoară Donici, părcălab de Orhei la 1607. Astfel, „pe temeiul tuturor acestor documente, care dovedesc originea nobilă a Asesorului Colegial lordache Donici pentru 200 ani, Comisiunea, care a funcționat pentru cercetarea actelor privitoare la nobleța nobililor din Basarabia, prin încheierea sa dată la 2 Martie 1821, recunoscând pe lordache Donici drept nobil, cu tot neamul său, a hotărât să fie trecut în partea VI-a a cărții genealogice, pentru ținutul Orhei”. Desigur, în efortul de reconstruire a genealogiei și vechimii neamului, descendenții din secolul al XIX-lea nu aveau cum să uite legenda strămoșul lor, un Donici care ar fi luptat la Vaslui, la 1475, în „rovina Racovăț”, cu însemnul heraldic pe scut.

Toate acestea s-au întâmplat în umbra anului 1812, când deși a fost spintecată o țară n-au putut fi stăvilite sentimentele și legăturile omenești, amintirea trecutului fiind stând mărturie pentru urmași.

Lacrima națiunii

Dan HORGAN

Asociația “Tinere Vlastare-2000”, Pogonești, Vaslui

Ca așezare geografică, comuna **Pogonești** se afla în Colinele Tutovei, pe cursul inferior al râului Tutova, la 9 kilometri nord de vărsarea acestuia în râul Bârlad. În componența sa mai intră satele Polocin și Belcești.

De cum intri în sat, vezi case țărănești, fără etaj, văruite multicolor - alb, verde, albastru, portocaliu - și cu gospodării îngrijite. Orătăniile lăsate slobode de prin ogrăzi îți taie calea.

Este o vatră așezată între două dealuri, pe care iarna copiii merg să se dea cu sania, iar în anotimpul cald culeg flori de primăvară – mai ales brândușe, “ca să scoată cloșca multii pui”, cum spune o vorbă de pe-aici. Vara, copiii pasc mieii sau vacile ori hălăduiesc pur și simplu, făcând primii lor pași în a descoperi lumea. Și părinții sau bunicii își trudesc picioarele pe dealurile acestea – ca să meargă la prășit, să vadă cum a rodit via, să cosească lucerna sau să culeagă păpușii.

Satul este situat într-o vatră foarte veche, unele documente amintind de această zonă încă din timpul primilor Mușatini - întemeietorii Moldovei. Primul act descoperit până în prezent, care atestă existența satului Pogonești, este un act de vânzare de către Ștefan cel Mare a unei moși către „nepoții lui Pogonei”, datat 14 octombrie 1489 (Ziua Cuvioasei Paraschiva), Suceava.

Răzeșii din Pogonești, țărani liberi în Evul Mediu, și-au păstrat până astăzi spiritul viu. Își câștigă traiul pe cont propriu, foarte puțini fiind angajați. Cei mai mulți dintre cei aproape 2000 de săteni muncesc pământul. Fiecare sătean are în curte tot ce-i trebuie pentru a-și asigura traiul zilnic: păsări, animale și sere de legume. Aproape fiecare casă are în ograda măcar o mică seră.

Unii și-au făcut din asta o afacere. Alții sunt crescători de animale – mai ales oi, dar și capre sau vite. De câțiva ani au început să apară și societățile agricole. Multe familii de gospodari au luat în îngrijire copii de la Direcția de Sănătate Publică și sunt asistenți maternali.

Mulți dintre cei mai tineri sunt plecați la muncă în străinătate. Cu banii agonisiți își renovează casele, își creează condiții de trai civilizate și le asigură copiilor (lăsați de regulă acasă, în îngrijirea rudelor), un trai decent.

Iar peste toate grijile și bucuriile zilnice plutește parfumul anotimpurilor – iarna, al frigului și fumului care iese din hornuri, primăvara, al pământului reavăn și al pomilor înfloriți, vara, al florilor, iar toamna, mirosul plin al roadelor coapte.

După modelul cavalerilor cruciați, Răzeșii din Moldova erau acea parte a populației care participa la războaie fără a fi susținuți sau instruiți pe cheltuiala publică sau a domnitorului. Motivația participării era credința, apartenența confesională la creștinismul ortodox. Susținerea morală pornea din convingerea că murind în războiul

împotriva „păgânilor” sufletul lor va fi mântuit. Ca o răsplată pentru solidaritatea lor în luptă, domnitorul le acorda drepturi de proprietate asupra unor terenuri sau slujbe în stat.

Cam aceștia erau și oamenii pe care i-am întâlnit în anul 2009 la un târg de meșteri populari organizat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale din Vaslui. Pot spune ca la prima vedere te întâmpină o privire dărză pătrunzătoare, de oameni care știu ce vor și pot trece cu ușurință peste piedici de tot felul care le ies în

cale. Atunci, în 2009 acești oameni minunați erau uniți într-o asociație juridică cu acordul Ministerul Culturii, Tineretului și Sportului sub numele „Tinere vlăstare 2000”. Ea a apărut din dorința membrilor săi de a-și asuma un rol activ în viața satului. Activitățile desfășurate sprijină consolidarea spiritului obștesc prin valorificarea potențialului cultural și a tradițiilor locale și prin facilitarea participării sătenilor, de la cei mai tineri la cei mai în vârstă, la activități culturale, educative, sociale și economice.

Președintele asociației este învățătorul Andrei Dumitru un om de o bunătate deosebită care te cucerește cu vorba domoală dar totodată fermă dar, bineînțeles și alți membri fondatori ai acestei asociații. În cadrul acestei asociații s-a pornit pe

culegerea de costume populare de fapt cele mai vechi costume populare din zona Tutova. Aceste costume de o frumusețe inestimabilă prin modelul extraordinar de frumos s-au putut replica la început prin coasere de mână de inimoasele Răzeșe din Pogonești. Având acum costume populare, domnului Andrei Dumitru i-a venit ideea de a înființa și un muzeu al satului în comună. Muzeul satului a fost construit de mâinile răzeșilor care au pus mână de la mână prin voința proprie au dotat muzeul cu tot ce este necesar. Dar... parcă ceva

nu funcționa cum trebuie... Asociație, muzeu, numai muncă și iar muncă. Trebuie și un pic de distracție, iar la țară distracția constă în horă, șezătoare și bineînțeles o nuntă. Deci fără multă repetiție iată că într-o duminică dimineața, așa cum stă bine răzeșilor din Pogonești au chemat sătenii (actori amatori), Asociația „Tinere Vlăstare 2000”, grupul folcloric „Răzeșii” și în fața muzeului dar și în interiorul lui au pornit nunta tradițională moldovenească din zona Tutova. Nunta a fost stropită cu vin din cel bun cum doar în Pogonești se știe a se face, o țuică bună după care merg bine sarmalele făcute cu drag de meșterele în tradiția culinară a grupului „Răzeșii”. Muzica și dansul au fost asigurate de același grup din care fac parte muzicanți, bucătăreșe, fierari, tâmplari, zidari, confecționeri de măști, profesori, dar și elevi din școala din Pogonești. Grupul de dansatori se compun din juniorii și seniorii ambele cu câte două suite de dansatori. La nunta autentică nu a fost prezent nici un autoturism. Impresionant la nunta au fost obiceiurile vechi de cerere a miresei, invitarea sătenilor la nunta cu vornicel călare, și cu plosca din lemn plină cu vin. Transportul mirilor a fost asigurată de o trăsură.

Mai târziu, după ce nunta a început să se stingă în amintire pogoneștenilor, și simțind apropierea sărbătorilor de iarnă și a Crăciunului grupul a pornit la strânsul și culesul colindelor populare, colinde vechi cântate de moșii și strămoșii din Pogonești și Ivești.

Dar cea mai interesantă „găselniță” a grupului a fost culegerea de colinde de Florii, colinde bătrânești aproape uitate prin zonă dar cu sprijinul și participarea bătrânilor din sate au reușit acești oameni inimoși să aducă în actualitate trei colinde de Florii de o frumusețe tulburătoare.

Despre cele mai vechi și autentice costume populare domnul Andrei Dumitru afirmă că: „Eu port costumul pe care l-a purtat bunicul la nuntă”. O spune cu o mândrie pe care numai un iubitor al frumosului autentic poate da dovadă.

Membrii grupului, din care amintim din lipsă de spațiu doar pe: Timofte Elena, Andrei Marin, Stanciu Casandra, sunt săteni

de toate vârstele de la 17 la 65 de ani, cu ocupații la fel de diverse – dascăli de la școală, funcționari publici și nu în ultim rând, fermieri. Costumele populare purtate de aceștia sunt la fel de originale ca și melodiile - cusute de mame, bunici sau străbunici și păstrate cu grijă zeci de ani în lăzile de zestre.

Grupul a participat la festivaluri folclorice din toată țara și a primit diverse premii. A avut apariții televizate (la TVR1, TV Favorit și televiziuni locale), iar melodiile lui au fost difuzate de diverse posturi de radio, în principal regionale, dar și pe Radio România Actualități, în emisiunea lui Grigore Leșe.

Dar, mai întâlnim și alte activități anuale tradiționale ale organizației în care sunt implicați și copiii satului. O activitate

organizată anual este **“Carnavalul primăverii”** de asemenea o acțiune tradițională a Asociației, pus în scena în colaborare cu Școala Generală cu clasele I-VIII Pogonești și cu Grădinița din localitate. De altfel, între Asociație și Școala există încheiat un acord de parteneriat, ce are drept obiectiv general desfășurarea de activități în comun, atât la școală, cât și la Muzeul Răzeșului, aflat în patrimoniul Asociației. În cadrul **“Carnavalului”** copiii sunt stimulați să-și dezvolte imaginația, inventivitatea, simțul

artistic - confecționându-și costume și măști, jucând teatrul, cântând, recitând, dansând. Cei aproximativ 50 de copii-artiști, de la școală și grădiniță, au fost urmăriți și aplaudați cu generozitate de părinții, rudele, vecinii lor. Carnavalul s-a încheiat cu o paradă a măștilor și cu decernarea de diplome și premii, sponsorizate de Asociație.

De asemenea, în fiecare an, la 1 iunie are loc **“Cupa 1 Iunie la atletism”** - o competiție devenită de asemenea tradițională în comunitatea sătească; ea se desfășoară încă de la înființarea Asociației. Competiția constă în probe de alergare viteză, alergare rezistență, săritură în lungime și handbal pe grupe de clase (vârste). La fiecare ediție sunt implicați aproximativ 100 de elevi. Competiția este urmărită de săteni. Câștigătorii acestor competiții primesc diplome și dulciuri, oferite de Asociație.

În anul 2000, Grupul folcloric a fost invitat la Strasbourg, pentru a participa la manifestările dedicate Crăciunului și Anului Nou în metropola europeană și în comunele limitrofe.

Și-au pornit la drum. Urmează clipe de neuitat - emoția traversării granițelor României, într-o perioadă când acest pas era încă dificil de făcut; primul contact al membrilor grupului cu civilizația occidentală; cântatul de colinde, la miezul nopții, lângă bradul de Crăciun și ieslea Domnului din fața Primăriei din Viena; colindatul în sala mare a Consiliului European; colinde ortodoxe cântate în biserici catolice și protestante din Strasbourg și comunele din împrejurimi; prietenia legată cu Primarul Rene Munch și locuitorii din Furdenheim, într-o seară în care aceștia i-au avut drept oaspeți, dovedind o mare deschidere.

Iar în anul 2002 **“Răzeșii”** au înregistrat un album cu colinde la casa de discuri Electrecord, București, intitulat **„N-am venit să cerem, ci-am venit să dăm”**. El conține colinde tradiționale autentice, cântate prin sat de Crăciun de cei mici, dar și de cei mari. Ascultat lângă bradul de Crăciun, albumul îți aduce aproape mireasma copilăriei și sentimentul eternității. În toamna anului 2010 a înregistrat un CD cu cântece populare de

pe Valea Tutovei.

Și tot în 2002 începe construcția la muzeul țărănesc "Casa Răzeșului" din Pogonești. Ea va fi inaugurată în 2005, cu ocazia sărbătorii locale „Hora Răzeșilor”. Este o casă țărănească tradițională, așezată în mijlocul unei curți pline de flori și construită după vechile obiceiuri ale locului. Muzeul este dotat în exclusivitate cu obiecte vechi, autentice, tradiționale, reprezentative pentru spiritul și specificul local, donate de săteni. Pereții casei sunt din lut; din cerdac se intră în tindă și apoi în odaie. Soba cu cuptor, făcută tot din lut, este frumos văruiată și așteaptă gospodină să-i aprindă focul. Patul, făcut din capre și mindir de paie, este decorat cu dantelării populare (cearșafuri cusute în puncte) și cândrele (cuvertura țesută la război) din lână. Pereții sunt îmbrăcați cu roate (covoare tradiționale). Ladă de zestre, pernele, pernuțele, ștergarele, copăița în care erau legănați bebelușii, mușcatele din ferestre, icoana – toate obiectele prezente dau viață casei țăranelui de odinioară și stârnesc întrebările copiilor care intră aici.

Muzeul a fost finanțat și construit de membrii asociației, alături de mulți dintre săteni. El și-a propus să valorifice vechimea acestei vetre, precum și ingeniozitatea, dăruirea sufletească, puterea de creație a locuitorilor acestei obști.

Muzeul țărănesc prin uneltele de lucru, portul, țesăturile, cusăturile sau broderiile colecționate și cântecele locului mărturisesc despre cum au trăit strămoșii și despre moștenirea pe care sătenii se simt datori și onorați să o ducă mai departe.

În cadrul muzeului țărănesc funcționează un **Atelier de meșteșuguri tradiționale**, unde meșterii populari predau ștafeta tinerei generații, copii și adolescenți. În cadrul atelierului se țese la război, se coase și se brodează în stil tradițional și au loc minunate șezători, prilej de cântec și voie bună pentru toți cei de față.

Începând din 2005, în fiecare an, în anotimpul cald, Asociația organizează împreună cu Primăria și Consiliul Local al Comunei Pogonești și cu locuitorii comunei Sărbătoarea Satului **“Hora Răzeșilor”**. Evenimentul a fost unul generos în evenimente și participare:

- “Nunta tradițională de la Pogonești” – o montare cu actori (dintre săteni), desfășurată după tradiție, a acestui eveniment important din viața săteanului, după un scenariu semnat de Prof. Dan Răvaru și Inv. Dumitru Andrei. Nunta a avut mai multe momente, desfășurate că în viața reală: adunarea alaiului de nuntași la gospodăriile implicate în eveniment (socrii mari, socrii mici și nașii); mersul prin sat al alaiului nunilor către casa miresei, însoțit de fanfara, gătirea miresei și a mirelui la casa miresei, danțul miresei, jucarea zestre, spunerea lertăciunii, masa tradițională a nuntașilor (cu sarmale, friptură, vin, cozonaci etc.) și dans pe muzica de fanfară.

- Expoziție a lucrărilor unor meșteri populari: în cioplirea lemnului (din Duda Iepureni), în arta țesutului (Pogonești), în olărit (Bradești-Vinderei).

- Spectacol folcloric, la care au participat inclusiv celebrele interprete Margareta Clipa și Silvia Ene.

lar în toamna lui 2005 - Grupul a pornit iar în „pribegie”

spre Spania, în regiunea Calpe, pentru a-i încânta cu cântecul românesc pe locuitorii zonei. Invitația a fost făcută de autoritățile locale, în urma demersurilor făcute de cele 2 fiice ale unei familii care activează în grup (Familia Constantin); cu precizarea că acele 2 fiice sunt stabilite în Spania și dețin acum o afacere de succes în regiunea turistică cea mai puternică a Spaniei.

Urmează iarăși amintirea clipelor de neuitat – plimbarea prin Piața San Marco din Veneția cu steagul României desfășurat, unde membrii grupului au încins și o mare horă românească, alături de alți români care s-au întâmpnat să se afle în zonă la acel moment; deși era o vreme cam rece – o baie scurtă în Mediterana, la Cannes; feeria de pe malul lacului Geneva, în Lausanne... Și, cu mare emoție în suflete, întâlnirile

membrilor grupului, în parcări anonime din mări orașe europene traversate în drum spre Spania, la ore târzii din noapte, cu frații, surorile, neamurile împrăștiate prin lume pentru un loc de muncă decent. Istorii de povestit nepoților la gura sobei...

În perioada 2008-2010, găsim asociația participantă la proiectul cu finanțare europeană “Arta tradițională – mijloc de dezvoltare economică. Vaslui-Hancesti-Leova” (2008-2010), implementat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui, în

parteneriat cu Consiliul Județean Vaslui, Consiliul Raional Leova, Consiliul Raional Hancesti, Primăria Duda-Epureni, Primăria Vinderei și Primăria Pogonești.

Pe întreg parcursul proiectului “Arta tradițională...”, Asociația a pus la dispoziție Centrul de zi de pe lângă „Muzeul Răzeșului”. Aici au avut loc pe parcursul mai multor luni cursurile de pregătire în arte tradiționale a femeilor tinere din sat. Membrii Asociației au făcut voluntariat pentru buna desfășurare a acestui proiect; au fost implicați inclusiv 20 de copii, care le-au ajutat pe femei, pregătindu-le cele necesare pentru țesut.

Anul 2009 a fost pentru Asociația “Tinere Vlăstare 2000” unul bogat în activități desfășurate în domeniul culturii, în principal, dar și al sportului.

Prima acțiune a anului 2009 a reprezentat-o **Manifestarea festivă cu ocazia zilei de 1 și de 8 Martie**, o acțiune a Asociației devenită deja tradițională în comunitatea locală. Sufletul manifestării l-a reprezentat un grup de 50 copii școlari, cu vârste cuprinse între 7 și 14 ani, care au dat un mic spectacol, constând în cântarea de muzică ușoară și populară, dansuri populare și dans modern, poezie; aflați sub îndrumarea președintelui Asociației, învățătorul Andrei Dumitru, ei au cântat și au recitat poezii dedicate mamei, au dăruit flori, felicitări și mărtisoare confecționate de ei înșiși femeilor din audiență. Aceasta este o acțiune a Asociației devenită deja tradițională în comunitatea locală.

Prin contribuția generoasă a Consiliului Județean Vaslui, Asociația a derulat între lunile august-decembrie ale lui 2009 proiectul **“Lada de zestre”**. Acesta a avut drept scop creșterea gradului de valorizare și promovare a potențialului etnografic al comunelor situate pe Valea Tutovei și sensibilizarea locuitorilor din aceste comune cu privire la conservarea și valorizarea produselor tradiționale specifice acestei zone. Acest proiect a plecat de la ideea că, într-o lume tot mai adaptată “satului

global”, în care este supravalorizat tot ceea ce este modern, în defavoarea trăsăturilor locale specifice, tradiționale, există un mare risc de înstrăinare, deteriorare, dispariție a obiectelor tradiționale, lăsate moștenire de înaintașii noștri. În aceste condiții, valorificarea potențialului etnografic local și stimularea participării locuitorilor comunităților rurale, în special a tinerilor, la viața culturală a comunității se impun ca necesități fundamentale în activitatea unei asociații culturale.

Printre activitățile incluse în acest proiect s-au numărat: achiziția unor bunuri și echipamente; crearea unei baze de date cu modele de articole vestimentare, accesorii, țesături decorative, covoare, prosoape autentice existente în gospodăriile rurale din satele de pe Valea Tutovei; elaborarea unei broșuri de prezentare a produselor tradiționale; organizarea de vizionări de documentare etnografice, documentare cu produse și persoane care realizează în prezent produse tradiționale; expoziție cu produse/articole tradiționale; crearea a 12 articole tradiționale-martor; participarea la spectacole a Grupului Folcloric „Răzeșii”.

Pe parcursul anilor 2009, 2010, 2011, Grupul „Răzeșii” al Asociației „Tineri Vlăstare 2000” a fost invitat să participe la diferite **manifestări culturale** (la multe dintre ele grupul participând de mai mulți ani):

- Sărbătoarea locală “Am venit și noi la horă”, Murgeni
- Festivalul de muzică religioasă și clasică “Gheorghe Cucu”, Puiesti
- “Sărbătoarea Teiului”, Epureni
- “Horă din străbuni”, Vinderei
- Sărbătoarea locală de la Ferești
- Sărbătoarea locală de la Ivești
- Târgul meșterilor populari din Vaslui; Asociația a participat cu un stand de meșteri populari și secvențe din “Nunta tradițională de la Pogonești” (descrisă mai sus)

- Cu ocazia sărbătorilor de Crăciun, grupul a prezentat colinde, datini și obiceiuri la Festivalul Datiniilor și Obiceiurilor de Iarnă de la Vaslui (în cadrul căruia “Răzeșii” au fost răsplățiți deseori cu locul I, pentru autenticitatea și frumusețea colindelor și costumelor populare), la primăria Pogonești precum și la diverse societăți comerciale din județ.

Asociația a încheiat anul 2009 după obiceiul străvechi, cu colinde și alte obiceiuri de iarnă, în cadrul unei Parade a obiceiurilor de iarnă, organizate împreună cu Primăria Pogonești.

Aici trebuie din nou menționată contribuția generoasă a Consiliului Județean Vaslui; Asociația a derulat în perioada **august-decembrie** a lui 2010 proiectul “**Moștenirea vie**”. Acesta a avut drept scop creșterea gradului de conservare și valorizare a patrimoniului etnografic și folcloric din județul Vaslui și promovarea potențialului cultural material și spiritual specific zonei. Obiectivele specifice au fost:

- 1) Recuperarea, conservarea și valorizarea patrimoniului etnografic și folcloric din județul Vaslui;
- 2) Promovarea potențialului cultural material și spiritual (articole de vestimentație, accesorii, melodii populare, așezăminte tradiționale) al comunităților reprezentative

etnografic și folcloric din județul Vaslui (Ivești, Pogonești, Zăpodeni, Muntenii de Sus, Buda-Osești).

Acest proiect a plecat de la ideea că bogata moștenire culturală tradițională a județului Vaslui – de exemplu, articolele tradiționale de vestimentație (ii, cămăși bărbățești) sau cântecele populare – se afla în pericol de dispariție și este slab cunoscută și promovată. Drept urmare, proiectul și-a propus și a realizat:

- Colectarea și duplicarea celor mai reprezentative modele de ii și cămăși bărbățești tradiționale din 5 comune ale județului Vaslui. Modelele articolelor de îmbrăcăminte tradiționale au fost reproduse prin programare electronică, iar aceste programe au fost introduse pe o mașină de brodat industrială, care a realizat duplicate ale articolelor vestimentare. Conservarea electronică salvează modelele de la dispariție și uitare.

- Înregistrarea unui CD cu cântece populare de pe Valea Tutovei. Această activitate a avut rolul de a promova și a da mai departe aceste comori de spiritualitate locală; comparativ cu alte produse tradiționale, cântecul popular este acela la care probabil românii de astăzi au cea mai mare sensibilitate. „Răzeșii” au făcut repetiții susținute, astfel încât prestația lor artistică să fie la cote înalte.

- Deplasare în județul Maramureș, în comună Repede. În cadrul spectacolului din Repede, Maramureș, membrii Grupului Folcloric „Răzeșii” au promovat cântecele populare culese de pe Valea Tutovei, alături de costumul popular tradițional specific comunei Pogonești. În cadrul acestei activități s-a înscris și un util schimb de experiență; cele două comunități au împărtășit din experiența lor în valorificarea și promovarea tradițiilor locale și au creat premisele unei vizite a reprezentanților respectivei comunități în județul Vaslui.

Membrii asociației s-au bucurat să participe la acest proiect, prin care s-a mai făcut un pas către îndeplinirea unuia dintre obiectivele principale ale asociației: recuperarea, conservarea și promovarea culturii tradiționale.

În fiecare an, de **Sfânta Maria**, în prima duminică a lunii septembrie, la Vaslui are loc **Târgul meșterilor populari**. În 2009, 2010, 2011, Asociația a avut o participare remarcabilă, desfășurând în cele 3 zile de târg un adevărat spectacol de meșteșuguri și obiceiuri tradiționale. Standul Pogoneștilor a fost și este organizat pe conceptul unui “muzeu” viu. A fost amenajată o “încăpere” ce a reprodus locuința tradițională a țaranului (amenajată cu obiecte, țesături și cusături tradiționale), dar și “curtea” țaranului – cu unelte pentru desfășurarea a diferite meșteșuguri. Permanent, la stand s-au vândut și se vând la prețuri modice produse alimentare tradiționale - sarmale și produse de patiserie, foarte apreciate de vizitatorii târgului. În prima zi de târg, s-a desfășurat o șezătoare (cântece, dansuri, versuri), în care a fost implicat un grup de copii. În următoarele zile ale târgului vizitatorii au urmărit pe viu cum își desfășoară activitatea diferiți meșteri populari - pe țesătoare țesând la războiul de țesut tradițional, pe fierar aprinzând focul în foaie și meșterind unelte de uz gospodăresc, pe împletitor confecționând măști din mălai, pe tinichigiu țigan

făcând fărașe, pâinii sau cățui pentru tămâie, pe viticultor trăgând strugurii la teasc și făcând mustul pentru vin... Copiii prezenți s-au delectat bând must proaspăt stors, din cănițe de lut.

Anul 2011 a reprezentat pentru Asociația "Tinere Vlastare-2000" unul bogat în activități desfășurate în domeniul culturii, în principal, dar și al sportului. În aceste activități au fost implicați membri ai asociației alături de alți membri ai comunității.

Un obiectiv important al acestui an l-a reprezentat creșterea gradului de implicare a copiilor în activitățile organizației, lucru pe care l-au și împlinit, urmând ca în anii următori să aibă programe sau componente ale proiectelor special destinate lor.

Calendarul de activități al Asociației a debutat chiar pe **1 ianuarie 2010, de Sfântul Vasile**, când, în colaborare cu Primăria Pogonești, s-a organizat o mare **Horă a Satului**. Aceasta se desfășoară de câțiva ani și reprezintă o reînviere a unui obicei vechi din sat, care se pierduse în ultimele decenii. În cadrul acestei manifestări, are loc o Paradă a obiceiurilor de iarnă, un spectacol de obiceiuri și tradiții de iarnă și în final o horă a sătenilor.

Prin contribuția Consiliului Județean Vaslui, Asociația a derulat în a doua jumătate a anului 2011 proiectul "**Darul tradiției**". Acest proiect a plecat de la ideea că bogata moștenire culturală tradițională a județului Vaslui – de exemplu, articolele tradiționale de vestimentație (ii, cămăși bărbățești) sau cântecele populare – se află în pericol de dispariție și este slab cunoscută și promovată. Drept urmare, proiectul și-a propus și a realizat:

a) Promovarea și valorificarea culturii populare a județului Vaslui în două zone cu un bogat patrimoniu cultural tradițional din județul Gorj - Tismana și Polovragi;

b) inițierea unui număr de 16 copii din Pogonești în activități de perpetuare a tradițiilor locale pe o perioadă de 4 luni (dansuri populare).

Membrii asociației s-au bucurat să participe la acest proiect, prin care s-a mai făcut un pas către îndeplinirea unuia dintre obiectivele principale ale asociației: recuperarea, conservarea și promovarea culturii tradiționale.

Trebuie menționat și constituirea unui grup alcătuit din 16 copii școlari, care au deprins tainele dansurilor populare tradiționale. Copiii din grupul „Micii Răzeși” au fost îndrumați de către un instructor specializat în dansuri populare în deprinderea dansurilor specifice zonei. Pe parcursul a 2 luni, de 3 ori pe săptămână, copiii au fost instruiți în aprofundarea unor suite de dansuri populare tradiționale.

La invitația Fundației „Tismana” s-a derulat o suită de activități la nivelul orașului Tismana, acestea urmărind promovarea culturii populare a județului Vaslui, dar și un util schimb de experiență într-una dintre cele mai importante zone de conservare a culturii populare tradiționale din România. Activitățile derulate în această zonă au constat în: susținerea unui spectacol; o întâlnire de lucru/schimb de experiență cu reprezentanții Fundației „Tismana”; o întâlnire de lucru cu privire la administrarea unei proprietăți de fond forestier în devălmășie cu reprezentanții Asociației de moșneni din Topești „Obștea Nedeia Mare”; o întâlnire de lucru cu reprezentanții ai autorităților locale, reprezentanți ai școlilor din localitate; vizite de schimb de experiență la meșteri populari din zona Tismana

care au ca obiect de activitate producerea de costume populare, țesături, covoare și realizarea de obiecte sculptate din lemn. Grupul folcloric Răzeșii a susținut o reprezentație în cadrul spectacolului ce se organizează anual cu ocazia sărbătorii „Nedeia de la Polovragi”. Evenimentul „Nedeia de la Polovragi” reprezintă una dintre importanțele manifestări culturale pastorale din România. Derulându-se în luna iulie, în preajma sărbătorii creștine Sfântul Ilie, în mijlocul sezonului pastoral, aduce alături în mod tradițional meșteri populari, ansambluri folclorice de renume din Sibiu, Vâlcea, Argeș, Gorj, dar și invitați din alte județe din țară. În 2011, la invitația edililor comunei Polovragi, am avut posibilitatea de a promova frumusețea tradițiilor populare ale județului Vaslui în inima Olteniei de sub munte.

În perioada iunie-septembrie 2012 se desfășoară proiectul "**Moldova, gură de rai**" (finanțat de consiliul Județean Vaslui).

Obiectivul general al proiectului îl reprezintă creșterea gradului de valorificare și promovare a tradițiilor etnografice și folclorice din județul Vaslui prin crearea de costume populare tradiționale pentru copii și obiecte decorative tradiționale și împărtășirea tradițiilor populare din zona cu o parte dintre locuitorii județului Suceava, o puternică zonă folclorică a țării.

Pe parcursul ultimului an, un grup de copii, numit „Micii răzeși”, au deprins tainele dansurilor populare tradiționale. Este acum necesar ca acest grup să fie echipat cu costume populare tradiționale, pentru a avea o ținută impecabilă în cadrul spectacolelor și concursurilor la care participă. Mare parte a costumului va fi creat în atelierul propriu de meșteșuguri dar o parte trebuie achiziționată de pe piață, de la profesioniști.

De asemenea, Asociația și-a propus să-și îmbogățească an de an colecția de obiecte tradiționale-duplicit, brodate în atelierul propriu. Dacă, până în prezent, s-au concentrat pe reproducerea costumului popular tradițional, în prezent se dorește crearea în special a unor decorațiuni casnice, cum ar fi fețe de pernă, fețe de masă, carpete brodate.

La invitația Asociației „Societatea Phoenix Carita” Broșteni (jud. Suceava) se vor derula o suită de activități la nivelul orașului Broșteni, acestea urmărind promovarea culturii populare a județului Vaslui, dar și un util schimb de experiență într-una dintre cele mai importante zone de conservare a culturii populare tradiționale din România, Bucovina. Activitățile care vor fi derulate în această zonă constau în: susținerea unui spectacol în oraș; o întâlnire de lucru/schimb de experiență cu reprezentanții acestei asociații; întâlniri de lucru cu reprezentanții ai comunității; vizite de schimb de experiență la meșteri populari și interpreți de muzică populară din zona Broșteni.

Grupul folcloric „Răzeșii” va susține o reprezentație în cadrul spectacolului ce se organizează anual cu ocazia sărbătorii comunei Crucea, jud. Suceava; aceasta are loc în mod tradițional la mijlocul lunii septembrie.

Și anul acesta grupul va fi prezent în prima duminică a lunii septembrie la **Târgul meșterilor populari**.

Oare ce ne vor mai pregăti anul acesta?

Monede divizionare de bronz emise de la proclamarea Regatului până la sfârșitul domniei regelui Carol I

Marian BOLUM

După obținerea independenței, România trece la o politică protecționistă de încurajare a economiei. Crește producția industrială datorită resurselor angajate în acest domeniu, a legislației favorabile adoptată de stat, a forței de muncă ieftine, a progresului tehnic și a saltului calitativ din domeniul transporturilor. Se dezvoltă industria extractivă și în special extracția petrolului dar și industria textilă, a hârtiei, a zahărului ș.a. Crește producția de mărfuri din agricultură prin folosirea muncii salariate și sporirea inventarului agricol. Se dezvoltă piața internă prin creșterea volumului circulației mărfurilor și piața externă prin exporturile de cereale, în condițiile adoptării unui tarif vamal protecționist. Cresc capitalurile dar și creditele acordate întreprinzătorilor, ceea ce determină dezvoltarea sistemului bancar, rolul cel mai important în acest domeniu avându-l Banca Națională a României. În același timp se dezvoltă orașele, datorită creșterii populației ce avea activități industriale sau comerciale, iar burghezia devine clasa dominantă a societății.

Transformările ce au loc în societatea românească se vor reflecta și în circulația monetară.

După înființarea Băncii Naționale a României un rol din ce în ce mai important în circulația monetară îl vor juca bancnotele emise de această instituție. Primele bancnote ale Băncii Naționale a României pot fi considerate biletele ipotecare (emise, inițial, pentru finanțarea războiului de independență), ce au primit în septembrie 1880 un supratipar cu însemnele băncii și semnăturile autorizate¹ pentru ca după ianuarie-februarie 1881 să apară emisiunile proprii de: 20 lei, 100 lei și 1000 lei².

Un rol important în reglementarea circulației monedelor a avut Legea pentru înființarea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea monedelor naționale din 14/26 aprilie 1867. Cu această ocazie leul devine monedă națională³.

După proclamarea Regatului la 14/26 martie 1881 majoritatea monedelor bătute de statul român vor fi de argint: piesele de 50 bani, 1 leu, 2 lei, 5 lei⁴. În același timp vor fi bătute și monede mărunte, de bronz.

2 bani 1882

Metal: cupru 950‰, staniu 40‰, zinc 10‰. Muchie netedă. Diametru: 20 mm. Greutate: 2 g. Gravor: W. Kullrich. Monetăria București. Tiraj: 5.000.000 exemplare⁵.

Avers: CAROL I REGE AL ROMÂNIEI, efigia spre stânga, iar sub gât numele gravorului. Cerc perlat exterior.

Revers: În centru, stema țării, iar în părți, milesimul 18/82. Dedesubt, valoarea nominală, 2 BANI. În stânga valorii nominale sigla B, iar în dreapta, spicul de grâu. Cerc perlat exterior.

Conform unor specialiști, această monedă are trei variante. Variantele sunt determinate de imperfecțiuni ale matriței. Ele au unele litere întrerupte: /R/ de la REGE, /C/, /A/, /R/ de la CAROL și /A/ de la /AL/, /C/, /A/, /R/ și /O/ de la CAROL⁶.

A fost singura emisiune cu valoarea nominală de 2 bani bătută până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Ea completa emisiunile anilor 1879, 1880 și 1881.

Următoarea piesă cu aceeași valoare nominală va fi realizată în anul 1900. Diferența față de piesa din 1882 era dată de folosirea titlaturii statului: ROMANIA, pe revers, în partea de sus, de machetarea diferită a stemei și de milesim.

Metal: cupru 950‰, staniu 40‰, zinc 10‰. Muchie netedă. Diametru: 20 mm. Greutate: 2 g. Gravor: W.Kullrich. Monetăria Hamburg. Tiraj: 20.000.000 exemplare⁷.

2 bani 1900

Avers: CAROL I REGE AL ROMÂNIEI, efigia spre stânga, iar sub gât, numele gravorului. Cerc perlat exterior.

Revers: Deasupra, titlatura statului: România. În centru, stema țării, iar în părți, milesimul 19/00. Dedesubt, valoarea nominală, 2 BANI. În stânga valorii nominale sigla B (este prezentă sigla Monetăriei București, deși emisiunea a fost realizată la Hamburg), iar în dreapta, spicul de grâu. Cerc perlat exterior.

Emisiunea 2 bani din anul 1900 are mai multe variante determinate de imperfecțiunile sau uzura matriței. Cele mai cunoscute sunt variantele ce au unele litere întrerupte (/R/ de la ROMANIA și de la REGE), sau au unele semne în diverse locuri (între / N/ de la ROMANIA și penultimul /O/ de la milesim, de la penultimul /O/ de la milesim până la spicul de grâu ș.a.)⁸.

5 bani 1883

Metal: cupru 950‰, staniu 40‰, zinc 10‰. Muchie

netedă. Diametru: 25 mm. Greutate: 5 g. Gravor: W. Kullrich. Monetăria București. Tiraj: 3.000.000 exemplare⁹.

Avers: CAROL I, REGE AL ROMÂNIEI, efigia spre stânga, iar sub gât, numele gravorului. Cerc perlat exterior.

Revers: În centru, stema țării, iar în părți, milesimul 18/83. Dedesubt, valoarea nominală, 5 BANI. În stânga valorii nominale sigla B, iar în dreapta, spicul de grâu. Cerc perlat exterior.

Monede de 5 bani au fost bătute și în: 1882, 1884 și 1885. Cu excepția milesimului și a emisiunii din 1884 care are trei variante (variantele identice cu celelalte emisiuni, varianta cu două cute la draperie și cea fără numele gravorului), ele aveau aceleași caracteristici. Tirajul a fost de: 5.000.000 piese în 1882, 8.400.000 piese în 1885 și 3.600.000 piese în 1885, ceea ce însemna un total de 20.000.000 piese¹⁰.

Indiferent de valoarea nominală, emisiunile bătute în primii 13 ani de după proclamarea Regatului nu au pe revers, deasupra stemei, titulatura statului, așa cum apare încă de la realizarea primelor monede românești în 1867 (doar monedele de 1 și 20 lei din 1870 nu respectă această regulă). Titulatura statului, România, va apărea din nou pe monede, începând cu emisiunile de 1 leu și 2 lei 1894 și o vom întâlni (cu excepția pieselor de 50 bani din 1894, 1900, 1901 și a monedelor jubiliare din 1906) pe toate monedele emise până la sfârșitul domniei regelui Carol I.

Adoptarea sistemului monometalist aur, prin legea monetară din martie 1890, nu a determinat o creștere importantă a ponderii aurului ca mijloc de circulație. Au fost folosite în continuare bancnotele Băncii Naționale a României pentru plăți mai mari și monedele de argint, sau de bronz pentru plățile curente.

Emisiunile monetare de 1 ban destinate circulației au fost doar două. Prima emisiune uzuală a fost realizată odată cu adoptarea Legii pentru înființarea unui nou sistem monetar și pentru fabricarea monedelor naționale din 14/26 aprilie 1867, iar a doua emisiune a fost bătută în anul 1900.

Metal: cupru 950‰, staniu 40‰, zinc 10‰. Muchie netedă. Diametru: 15 mm. Greutate: 1 g. Gravor: W. Kullrich. Monetăria Hamburg. Tiraj: 20.000.000 exemplare¹¹.

1 ban 1900

Avers: CAROL I REGE AL ROMÂNIEI, efigia spre stânga iar sub gât numele gravorului. Cerc perlat exterior.

Revers: Deasupra, titulatura statului: Romania. În centru, stema țării, iar în părți, milesimul 19/00. Dedesubt, valoarea nominală, 1 BAN. În stânga valorii nominale sigla B (este prezentă sigla Monetăriei București, deși emisiunea a fost realizată la Hamburg), iar în dreapta, spicul de grâu. Cerc perlat exterior.

Emisiunea 1 ban din anul 1900 are două variante determinate de imperfecțiunile matriței. A doua variantă are litere /R/ de la România întreruptă¹².

Monede de 1 ban au mai fost realizate în anii 1883 și 1888, însă aceste piese au fost distribuite în scop de binefacere cu ocazia unor acțiuni organizate de Casa Regală. Aceste piese se

deosebesc de cele din 1900 prin faptul că au stema altfel machetată și nu au deasupra stemei titulatura statului, România. Piesa din 1888 a fost aurită¹³. Unii specialiști le consideră probe monetare sau jetoane, gândindu-se probabil la tirajul mic (câte 500 de exemplare) și la faptul că nu au intrat în circulația monetară, însă noi le considerăm monede, deoarece au aceleași caracteristici cu monedele care au circulat în epocă¹⁴.

Emisiunile monetare de 1 ban, 2 bani și 5 bani din bronz, ce au circulat după proclamarea Regatului nu au fost foarte numeroase, însă au avut tiraje mari, între 20.000.000 de exemplare emisiunile de 1 ban și 5 bani și 25.000.000 de exemplare emisiunile de 2 bani. Tirajul mare al acestor piese a determinat asigurarea necesarului de monedă măruntă pe piață, pentru comerțul cu amănuntul sau pentru alte activitățile economice curente.

Note:

1. Marian Bolum, Primele bancnote românești. Biletele ipotecare în Lohanul, an V, nr. 4(19), septembrie 2011.
2. Ioan Dogaru, Catalogul monedelor și bancnotelor românești emise în perioada 1853-1977, București, 1978, p.34-42.
3. Marian Bolum, Înființarea sistemului monetar național. Primele monede românești în Lohanul, an VI, nr. 6(21), martie 2012.
4. Ioan Dogaru, op.cit., p. 18-20.
5. <http://www.allnumis.ro/moneda/romania/2-bani-1882-3348>
6. Erwin Schäffer, Bogdan Stambuli, România proiecte, probe monetare, și catalogul monedelor emise, vol I, Galeria numismatică, București, 2009, p. 226.
7. <http://romaniancoins.org/ro2bani1900.html>
8. Erwin Schäffer, Bogdan Stambuli, op.cit., p. 236.
9. George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, Monede și bancnote românești, Editura Sport Turism, București, 1977, p.259.
10. Octavian Iliescu, Paul Radovici, Monetele României, Editura Enciclopedică, București, 2004, p.38.
11. <http://www.colectum.ro/1-ban-1900>
12. Erwin Schäffer, Bogdan Stambuli, op.cit., p. 235.
13. <http://www.bancnote-monede.ro/1-ban-1883-1888>
14. Octavian Iliescu, Paul Radovici, op.cit., p.81.

Sculptură de Marin Rotaru

Începuturile învățământului public în orașul Vaslui

Nicolae IONESCU

După cum se știe, învățământul în Moldova își are începuturile în Evul Mediu și a apărut pe lângă mănăstiri. Școlile mănăstirești reprezintă „primul învățământ propriu, legat de limba slavonă a statului și de pravoslavnicia bisericii”.¹

Școlile de casă erau rezervate fiilor de boieri ai căror dascăli erau călugări sau profesori străini. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea „gustul de învățatură scădea [...] de la o vreme feciorii de boieri s-au rătăcit de învățatură, la care mai înainte toată boierimea avea multă plecare a-și da pe fiii lor ca să-i învețe și să se procopsească la carte elinească, iar cum nu ne putem pricepe din ce pricină s-au lenevit atât părinții cât și feciorii lor, a urma acele bunătăți de folos și de podoabă neamului boieresc”.²

Într-adevăr, școlile din Moldova decăzuseră în a doua jumătate a parte a secolului XVIII, din moment ce mitropolitul Iacob Putneanul cerea domnitorului Ioan Callimachi (1758-1761) desființarea școlilor particulare întreținute de unii dascăli pentru a instrui pe fiii boierilor. De altfel, domnitorul a desființat în timpul domniei școlile din mănăstiri, cu excepția celei de la Putna. Pentru celelalte școli particulare domnul a arătat o grijă aparte.

Sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul veacului al XIX-lea marchează un interes sporit față de învățământ. Se fac din ce în ce mai des propuneri privind îmbunătățirea și dezvoltarea învățământului. Se deschid internate, se desfășoară examene semestriale, eliberări de diplome absolvenților. Se fac propuneri privitoare la administrația școlilor, la sarcinile epitropilor școlari, la programa analitică și durata învățământului. Noile propuneri aveau în vedere vacanțele școlare, premiile, bibliotecile, materialul didactic și bugetul școlilor.³

Domnitorul Alexandru Moruzi a realizat majoritatea acestor deziderate, prin hrisovul din 24 mai 1803, care reorganizează *Academia de filosofie și științe de la Iași*, rămânând însă cu structura grecească. Deși apăruseră școlile de stat, continua să existe învățătura acasă pentru copii de domn și boieri.

Odată cu afirmarea burgheziei române apar și condițiile pentru o școală greacă în limba națională. Începe, astfel lupta între școala greacă și cea românească, care încerca să impună un învățământ de stat în limba națională. În fruntea acestei lupte s-a aflat cărturarul Gheorghe Asachi care a adus la seminarul din Socola Iași, profesori din Transilvania.

Prin Regulamentele Organice se înființau școlile *ținutale*, dar ele au apărut numai în unele orașe în care se mențineau unele practici feudale. Acestea, însă, aveau un caracter democratic datorită faptului că în ele era adus orice tânăr, indiferent de starea lui socială și religioasă, iar absolvenții școlilor ținutale nu puteau ocupa decât posturi mărunte în aparatul de stat.

În orașul Vaslui înființarea școlii ținutale apare îndeosebi ca un rezultat al inițiativelor particulare și nu al autorităților vremii. Astfel, polcovniceasa Elena Șubin a început, către sfârșitul anului 1840 să fie interesată de posibilitățile înființării unei școli publice. Copiile după răspunsurile autorităților vremii ne arată insistența demersurilor pentru înființarea acestui deziderat important al localnicilor. Astfel, o adresă a Departamentului, din 20 iulie 1841, emisă de Epitropia Învățăturilor Publice, amintește de demersurile făcute și dispune analizarea acestora în care se cerea sprijin pentru școală având ca scop „ridicarea copiilor noștri”. De altfel, înființarea școlii de ținut trebuia să aibă aprobarea Comitetului de Inspecție care cuprindea doi membri aleși din cetățenii cu stare în frunte cu ispravnicul județului. Acesta controla și apăra interesele școlilor în concordanță cu legile statului.⁴

Totodată, în acest schimb de corespondență aflăm că în octombrie 1841, Epitropia trimisese deja la post pe învățătorul Lordachi Galerie, considerat a fi primul „profesor” în târgul Vasluiului. Însă, localul școlii nu era terminat, de aceea cursurile nu se pot deschide.

La 15 noiembrie 1841, Elena Șubin se adresează „Către Cinstita Epitropie a Învățăturilor Publice” cu o nouă scrisoare. Hotărârea Epitropiei a venit în întâmpinarea târgoveșilor de a se înființa o școală în oraș, fapt care s-a întâmplat la 1 decembrie 1841 după o slujbă religioasă așa cum se obișnuia în acea vreme. Școala avea 31 de elevi între 7-16 ani și prima oră de curs este susținută de „profesorul” amintit deja, Lordachi Galerie, sub privirile unei numeroase asistențe. Frunțași

urbei redactează o scrisoare către Eforie în care mulțumesc chiar domnitorului Mihail Sturza (1834-1849) pentru sprijinul acordat. Unitatea de învățământ se confrunta cu mari greutăți materiale în procurarea materialului didactic, a băncilor și manualelor. Cel care a contribuit la întreținerea primei „școli începătoare” a fost căminarul Nicolae Chiriac Hagiu.⁵

La început neavând local, școala funcționa în tinda unei biserici și apoi în curtea gospodăriei căminarului Nicolae Hagi Chiriac. În 1843 se ia inițiativa construirii unui local propriu de Elena Șubin și căminarul Nicolae Hagi Chiriac. Elena Șubin dona terenul pentru construcția școlii și începeau lucrările. Noul local se deschidea în 1846. Pe inscripția din piatră a acestei prime școli publice din oraș care se află astăzi la Liceul Teoretic Mihail Kogălniceanu din Vaslui, sunt înscrise următoarele: „Casă zidită în târgul Vaslui ca școală publică, o parte cu ajutorul unor boieri și neguțători, iar două părți din cheltuiala căminarului Nicolae Chiriac Hagiu, anul 1846, luna iunie 30”. De menționat este și faptul că Nicolae Chiriac a construit în 1836 și clopotnița Bisericii Adormirea Maicii Domnului din oraș. Școala cuprindea două clădiri: una pentru învățământ, iar alta era locuința învățătorului lordache Galerie.

La o lună de la începerea cursurilor se înaintează un raport către Epitropie în vederea trimiterii de abecedare și alte materiale necesare sprijinirii acestui așezământ cultural. De altfel, în anul 1840, în Moldova erau 20 de școli publice frecventate de aproape 2.200 elevi, și 116 școli private cu 1.565 școlari de ambele sexe. Un pas important în dezvoltarea învățământului se face prin măsurile inițiate de Epitropie de a pune școlile particulare sub controlul și îndrumarea sa.

Trebuie menționat faptul că la mijlocul secolului XIX erau pe actualul teritoriu al județului Vaslui, câteva unități școlare: la Bârlad funcționau o școală primară de băieți și una de fete, la care se adaugă Clasa de profil real a Gimnaziului Codreanu, cât și o școală catihetică și pensioane particulare. În Huși erau două școli publice și o școală catihetică, iar la Vaslui era școala din 1841 și „școala de fete” înființată 1857.⁶

Desigur, apariția mai multor școli în oraș ar fi trebuit să impulsioneze dezvoltarea învățământului secundar sau cel elementar. Deși nu avem o confirmare certă, presupunem ca pe la 1860 exista în Vaslui o școală publică și o alta particulară israelită datorită numărului mare de evrei la care se adaugă și pensionarul francez condus de Al. Leblanch. Dar Buletinul Instrucțiunii Publice din 1867 nu menționează în Vaslui nici o școală particulară, în timp ce în ținutul Tutova sunt consemnate două școli cu 8 profesori și 58 elevi. Pentru populația evreiască numeroasă, neîndoielnic, trebuie să fi funcționat cel puțin câteva școli de casă particulare.⁷

Școala publică din orasul Vaslui se confrunta în continuare cu mari greutăți, fiind adesea abandonată de autorități, deși numărul elevilor crește. Singurul gest notabil de sprijinire a școlii a venit din partea învățătorului G. Hrisoscoliu care a donat școlii un număr important de cărți și reviste. Acesta dăruiește școlii un număr de 182 de cărți la 22 noiembrie 1861. Cele mai importante erau: Letopisețele Moldovei, lucrări ale reprezentanților Școlii Ardelene, „Poezii” de Bolintineanu, de V. Alecsandri etc., cât și publicații ca: „Steaua Dunării”, „România literară”, „Tribuna română”, „Românul” etc. De altminteri, acest cadru didactic a fost apreciat favorabil de prilejul inspecției efectuate în aprilie 1876 de revizorul școlar Mihai Eminescu.⁸

Legea Instrucțiunii Publice din 25 noiembrie 1864, a stat la baza învățământului național care s-a reorganizat pe noi structuri stabilindu-se trei grade de învățământ: primar, secundar și superior. O prevedere importantă era aceea că învățământul primar era obligatoriu și gratuit, dar pentru orașul Vaslui urmările au fost reduse, întrucât numărul școlilor nu se mărește, iar cel al elevilor crește relativ puțin până la Războiul de Independență.

În ultimele decenii ale secolului al XIX-lea datorită stării de înapoiere economică, învățământul din județul Vaslui trece din punct de vedere al condițiilor materiale, printr-o perioadă destul de grea. Marele poet Mihai Eminescu, revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui, nota: „Impresia generală care mi-au făcut-o școlile rurale din acest județ (Vaslui n.n) a fost rea. Pretutindeni frecvența mică și incuria

administrativă mare, pretutindena sărăcia muncitorului agricol, mortalitatea înspăimântătoare, greutățile publice și angajamentele de muncă născute din aceste greutăți aproape insuportabile. Atât mediul social, cât și administrația fac ca școala să fie aproape un lucru de prisos...

*Școala va fi bună când popa va fi bun, darea mică, subprefecții oameni care să știe administrație, finanțe și economie politică, învățătorii pedagogi, pe când va fi și școala școală, statul, stat și omul – om, precum e în toată lumea, iar nu ca la noi – adică, ca la nimeni.*¹⁰

În 1879, la doi ani după Războiul de Independență, cetățenii orașului Vaslui în frunte cu prefectul județului și primarul urbei „simțind nevoia unei școli de cultură generală mai înaltă”, au stăruit pe lângă Ministerul Instrucțiunii Publice, să înființeze un gimnaziu. Ministrul Școalelor de atunci a arătat multă bunăvoință, dar n-a putut să o sprijine din lipsă de fonduri. A încurajat însă inițiativa particulară acordând o subvenție de 5 mii de lei pentru acest an. La această sumă prefectura județului a mai adăugat încă 5 mii lei ca subvenție și astfel a luat ființă în 1879 gimnaziul care și-a deschis cursurile la 15 octombrie. Erau înscrși 12 elevi și disciplinele prevăzute în programe erau predate de profesorii:

- P. Gorgos-director și profesor de Istorie-Geografie
- Th. Moțaș-pentru Matematică și Naturale
- Preotul-Galerie-Religie și Muzică
- D. Cotta-pentru Română și Germană
- C. Albineț-Franceză și Gimnastică
- Inginer, P. Vojen pentru Desen și Caligrafie¹⁰

Datorită marilor cheltuieli de început, Ministerul Instrucțiunii Publice nu a mai inclus școala în buget. De aceea, s-a hotărât închiderea ei la 30 aprilie 1880, cu speranța că în anul viitor se va reînființa. Însă acest fapt nu s-a realizat decât 10 ani mai târziu, când se va înființa o instituție model în oraș și județ-Gimnaziul Mihail Kogălniceanu. Va purta numele marelui om politic în semn de recunoștință pentru că acesta a apărat interesele târgoveților din localitate, într-un proces de proprietăreașă Elena Șubin care avea ca moșie și vatra orașului Vaslui.

Note:

1. N.Iorga, *Istoria învățământului românesc*, Editura Casa Școalelor, București 1928, pp. 275-276.
2. *Ibidem*, p.73-74.
3. Traian Nicola, *Colegiul Național „Gheorghe Roșca Codreanu”* Bârlad, 1996, p. 11.
4. Dumitru V. Marin, Cornelia C. Alexandru, *Liceul „Mihail Kogălniceanu”-centenar*, Vaslui, 1990, p.4-5.
5. Petrea Iosub, Aurel Zugravu, *Județul Vaslui - monografie*, Editura Sport-Turism, București, 1980, p.154.
6. Dumitru V. Marin, Iulia Marin, *Despre evoluția învățământului vasluian până la 1859*, Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D.Xenopol”, Iași XVII, 1980, p.603-608.
7. „Învățătorimea vasluiană”, Anul IV, nr.8, 1938, p.367-370.
8. D. V. Marin, C. Alexandru, *op. cit.*, p.5
9. Nicolae Ionescu, *Scurt istoric al învățământului vasluian*, Cronica Episcopiei Hușilor, vol. V, 1999, p.300.
10. Gh. Stănescu „Anuarul Liceului „Mihail Kogălniceanu” din Vaslui pe anul școlar 1935-1936, Vaslui, 1936, p.4.

Bibliografie selectivă

- Andronic Alexandru, Ciobanu Mihai, Necula Petru - *Cronica Vasluiului*, Editura Publirom, București, 1999.
- Baban Ioan, *Univers cultural și literar vasluian, Dicționar*, Editura Pim, Iași, 2008.
- Eminescu Mihai, *Scrisori pedagogice*, Editura Junimea, Iași, 1977.
- Ghibănescu Gheorghe – *Vasluiul - studii și documente*, Editura Viața Românească, Iași, 1926.
- Iorga Nicolae - *Istoria învățământului românesc*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971.
- Marin Dumitru, Alexandru, Cornelia - *Liceul Mihail Kogălniceanu, Vaslui - Centenar*, Vaslui, 1990.
- Petru Necula, Ciobanu Mihai - *Dicționarul personalităților vasluiene*, Editura „Cutia Pandorei”, Vaslui - 2001.

Comorile gândului așternute în stihuri autentice *

Gheorghe CLAPA

Motto:

„Scrisul tău să fie ca rășina de brad; viața revărsată.”

Nicolae Iorga

„Scrie, scrie, șterge, șterge”, Nicolas Boileau Despréaux (1636-1711), ideologul oficial literar al Franței absolutiste, cu axioma sa nu s-a gândit decât la perfecțiunea scrisului și cum nu era medic, nu a intuit și rolul terapeutic cu această repetiție a scrisului în beneficiul memoriei. Comunicarea prin limbaj și mai ales prin scris susținut și repetat, coordonat, planificat riguros, susținut în austeritatea repetiției este condiția sine qua non a reușitei metode de a menține o memorie fidelă rațiunii noastre în condamnabilul proces al îmbătrânirii.

Considerăm medicina în dialogul celor cinci ipostaze: cu știința, arta, cult, filosofie și magie, forță a previziunii conduși de zeița Mnemozina a memoriei și dirijată de Apollon zeul luminii cu sanctuarul său oracular. Fără memorie și previziune anticipativă ca sondori ai necunoscutului și previzibilului nu se poate vorbi de tratament în arta lui Asclepios și a pământeanului Hipocrat. Să ne susținem memoria prin activitate și creație, numai stimulând memoria cu scris în permanență, grafoterapie preventivă și curativă în bătrânețea fiziologică și chiar în senescența patologică.

Deviza în virtutea celor patru mari principii axiomatice: jucunde = vesel, cito = repede, tuto = tot și certo = sigur, este a scrie în dialog cu sine! Scrisul este firul care salvează din labirint pe titanida Mnemozina ocrotitoare fidelă a memoriei. Memoria este forța gândurilor noastre, controlând capacitatea de adaptare, liantul trecutului cu prezentul, în orientarea și activitatea creatoare a omului. Ea este fotosfera, cromosfera, radiosfera și magnetosfera ce leagă omul de natură în mare armonie. Stimulați, întrețineți și păstrați cel mai mare dar al divinei creații, capacitatea mnemotehnică a grafoterapiei, care este ideală și

naturală în menținerea homeostaziei psihofizice la senectute, fără a se uita axiomaticul adagiu: „repetitio mater studiorum”.

În acest sens, menționăm înțeleptele principii ale marelui scriitor Tudor Arghezi privind rolul scrisului care este muncă continuă zilnică: „...să înnegești câte 10 pagini pe zi orice s-ar întâmpla. Că nu vor fi totdeauna perfecte n-are importanță. Totul e să le scrii, cinstindu-ți meșteșugul ca să nu ți se lenevească mâna, nici sufletul nici mintea. Așa se capătă cu înfrângeri cu biruinți”. Iată schița grafoterapiei ce-a prevăzut-o și aplicat-o marele maestru al „cuvintelor potrivite” în scris, care nu este numai o haină a gândurilor ci al deprinderii și mânăirii spiritualității noastre prin efort continuu prin repetiție tenace, scrisul oferindu-ne și rolul controlului a tot ceea ce am gândit și am înfăptuit. În trinitatea efortului fizic, al simțămintelor și al raționamentului se constituie unitatea logică ce ar sta la baza grafoterapiei recomandată în prevenirea tulburărilor de memorie la o vârstă înaintată care reduc în mod firesc nu numai creativitatea dar și activitatea în general.

Scrisul adresându-se mâinii, inimii și minții constituie o autoterapie, un autocontrol în sanogeneză. Menținerea armonică a unității noastre psihofizice se datorează astfel, scrisului prin cuvinte-n repetiție ce întăresc și mențin conexiunile neuronilor centrali, în procesul atât de necesar al memoriei în orientarea și adaptarea noastră vitală care se reduce apreciabil în orizontul crepuscular al ființei umane.

Cititorul să vadă în cele expuse nu numai o curiozitate teoretică, ci îndemnul tenace de a pune în practică cu rigoare metoda de autoterapie prin scris, motorul memoriei, îmbrăcăminte ideală a gândurilor care leagă microuniversul nostru de universul mare, în orientare și adaptare

atât de necesare existenței.

Trăim într-o societate stăpânită de ură, de vrajbă, de invidie, de înverșunare pentru putere, pentru înavuțire peste nevoile firești. Poezia este o Duminică a sufletului. Poetul nu scrie doar pentru sine, bucuria sa este împlinită când este risipită în ambient. Împrăstie polenul poemelor sale celor doritori de desfătări estetice, spirituale. Poezia – diluție a sufletului, iar poetul este un mic mânăuitor de cuvinte. El caută în latura de jos a limbii acele exemplare care nu mai au nici o nădejde de ridicare la rostirea de zi cu zi și le imprimă iscusit și armonios o nouă viață botezându-le cu focul inspirației sale, altfel spus har.

Neculai I. Onel este un poet adevărat, un poet foarte inspirat, dacă vreți pe stil tradiționalist, dar tradiționalismul și modernismul este o judecată ideologică. Este o judecată de existență nu o judecată de valoare. Dacă spui unui poet că este un poet tradiționalist nu înseamnă un poet lipsit de valoare. Trebuie să fim atenți când judecăm poezia lui Neculai I. Onel. Noblețea liturgică a poeziei a traversat fără mari pierderi capcanele unui postmodernism agresiv care, lipsit de substanță, își dă duhul sfâșiat în decade generatoare de confuzii. Pasul de menuet a poeziei tradiționaliste e mai convingător decât tropăitul împiedicat al unor saltimbanci de la peluza literară. Nu câștigă nimeni nimic dacă vom introduce în poezie antipoezia.

„Mi-e dor” este un volum cu 50 de poezii, în flux continuu, adică fără capitole separate. Poemele lui Neculai I. Onel se înscriu în universul liric, poartă amprenta unui spirit superior, sensibil, spirit ce se avântă pe verticală în căutarea spațiilor pure și a luminii sacre. Poezia, acest veșmânt al sărbătorii, efect al unei gândiri poetice superioare antrenează în curgerea-i lină întreaga sensibilitate, reflexivitate, imaginație. Este autor a cinci cărți în care giuvaerurile lirice curg ca un fuor din caierul sufletului său de poet.

Întrând în posesia cărții de versuri „Mi-e dor”, cititorul poate descoperi comorile gândului... gânduri așternute în stihuri autentice ce surprind prin armonie, rafinament și sensibilitate. Penultimul volum de versuri intitulat „Singur” ne amintește de versurile lui Rilke: „Sunt singur/ dar nu așa de singur/ ca timpul/ să-mi fie sfîșit”. Care îndemn ar fi mai înălțător în această existență efemeră... decât îndemnul la amabilitate, statornicie, dragoste. Numai cel capabil de iubire față de semeni va cunoaște cărările însoțite spre celest: „S-a așternut uitarea peste lespezile reci/ Și nu mai vine nimeni pe poteci/ Iar tufele de stânjenei s-au ofilit./ Pe mine toți m-au părăsit./ Pe cruce și pe-al meu mormânt/ Nu mai aprinde lumânare nici un sfânt/ Aștept în întuneric, trist și ngândurat/ Că fiii și nepoții m-au uitat./ Acuma în uitarea și tăcerea care s-a lăsat/ Mă va cuprinde și durere și oftat/ În fiecare dimineață sau spre seară/ Voi aștepta un chip frumos ca să apară./ Un vis frumos eu voi avea/ Căci va apare-n Rai măicuța mea/ Voi încerca să mă apropiu de părinți/ Ce mă așteaptă într-o poiană lângă sfinți” („Uitarea”).

Lirismul atinge toate corzile inimii, acordat fiind la vocea simțirii, sentiment înălțător și divin: „Pe un drum ce duce înspre Dealul Mare/ Merga un biet țăran cu o desagă în spinare/ Bătrân, bolnav și cu tristețe pe-a sa față/ Nu știe cum să se descurce-n viață...”. În volumul „Mi-e dor” – casa și familia constituie spațiul în care viața și-a găsit un sens. Întoarcerea „acasă” simbolizând statornicie, neuitarea trecutului, a rădăcinilor, a strămoșilor, neînstrăinarea: „Mi-e dor de satul Frunțișeni/ De-ai mei părinți și de săteni/ Mi-e dor de câmpul plin cu flori/ De stulurile de cocori/ Mi-e dor de casa de pe deal/ De turmele de oi și de caval/ Mi-e dor de tunete și ploii/ Și de plimbările în zăvoi/ O, cât mi-e dor de cerul plin de stele/ Și de sărutul gingaș al mândruței mele/ De horele din sat, de câmpul cu verdeață/ Pe care l-am iubit o viață./ Și toate amintirile frumoase de pe-acest pământ/ Le voi lua cu mine în mormânt” („Mi-e dor”).

Structura poetică definește dorința îndrăgostitului de a se „mărturisii” – căutând în oglinda sufletului jumătatea sa, reciprocitatea privirii, identificării, contopirii: „A fost un vis, o dragoste curată/ Ce nu se uită niciodată/ Și noaptea când apar iar stelele și luna/ Eu cântul ei voi aștepta într-una” („Voi aștepta”). Timpul poetului e o nostalgie continuă cu iremediabile păreri de rău: „În rugăciuni și în credință/ Voi aștepta iertare și căință/ La judecata Lui voi merge când mă cheamă/ Înconjurat

de îngeri, fără teamă” („Fără teamă”). Neculai Onel regăsește universul rural, patria într-un timp în care literații se detașează de ea: „Acum e luna lui Cuptor/ iar aeru-i fierbinte și dogoritor/ Frunza-n copaci e ofilită/ De lasere din cer este lovită” („Caniculă”).

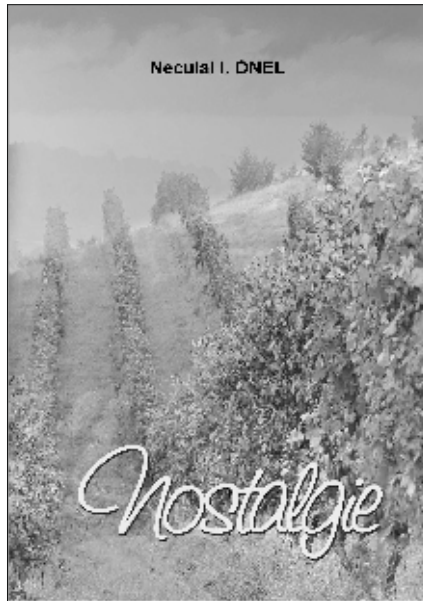
Există în versuri pline de măreție și gravitate o dorință de purificare, de evadare din timpul profan, din cercul strâmt al vieții efemere: „Foaie verde de trifoi/ A plecat soțu-n război/ M-a lăsat cu doi copii/ Și cu multe datorii/ ...Doamne fă un semn cu mâna/ Fă pace cu semiluna,/ Să-mi văd soțul în ogradă/ Pe la vite, prin livadă”. („A plecat soțu-n război”). Păstrează prospețimea senzorială a copilăriei, imprimând cuvântului vibrație și autenticitate: „Privesc în răsărit de soare/ Recolta întinsă pe ogoare/ Ascult concert de păsări în pădure/ Admir copiii care pleacă la cules de mure”. („Privesc”). Ideile curate le brodează cu cuvinte alese, armonios alăturate: „Azi eu voi scrie o poezie/ Despre un prieten și a lui soție/ Buni gospodari, vecini de cartier/ Oameni cinstiți și cu mult fler” („V-am scris această poezie”). Familiei Simion Ion). Fără împlinirea și împărțirea iubirii sufletul rămâne ca o navă plină cu bogății ce plutește în derivă pe ape învolburate: „În zori de zi eu voi privi la stele/ Și îmi voi șterge lacrimile mele/ Voi încerca să scriu o nouă poezie de iubire/ Despre iubita mea și despre fericire” („În zori de zi”).

La Neculai I. Onel se naște acea stare crepusculară, acea senzație de amurg care vine să poetizeze toate amintirile noastre. Selectăm o strofă: „Acum când luna încet apune/ Îmi amintesc de lucrurile bune/ Cu ele voi pleca în veșnicie/ Să le ascult ca pe o melodie”. („Am iubit”) (I). Aceste trăiri redată în cuvinte sugestive ca ecou în planul sensibilității estetice, produc furtuni interioare, sfâșieri: „Stăm așezați în patul din bucătărie/ Tot așteptând feciorul nostru ca să vie/ Dar zilele și nopțile se scurg încet și greu/ Noi suspinăm și plângem tot mereu”. („Ai uitat de noi”. Lui „G”). Natura, acest spațiu mirific cu anotimpuri încărcate de frumusețe și taine asigură omului existența: „Pe câmp se văd dovleci și pepeni verzi/ Iar merele sunt coapte în livezi/ Porumbul se apleacă sub razele de soare/ Iar turmele de oi coboară spre izvoare.” („Luna lui Cuptor”). Nu lipsește din volum nici dispoziția iubirii, dăruirii față de cei apropiați: „Aș vrea s-o văd pe mama-n prag/ Acolo unde m-aștepta cu drag/ Pe frații mei și pe surorii/ Ce mă duceau pe câmpul plin de flori.” („Aș vrea”) (I).

Versurile cuprind în țesătura lor umbrele tristeții... dar o tristețe lipsită de revoltă, de sfâșiere: „Am iubit vântul de toamnă și crivățul de iarnă/ Și norii de ploaie ce veșnic o să cearnă/ Am să iubesc și totu-n jur am să privesc/ Până când am să văd că mă părăsesc”. („Am iubit”) (II). Devine nostalgic învăluit fiind de un sentiment al resemnării, în fața trecerii inexorabile a timpului și a perisabilității lucrurilor: „Stau singur și răcoarea mă cuprinde/ Iar ploaia-n geamuri nu mai bate/ Doar vântul printre streșini mari pătrunde/ Ducând tristețea mai departe” („Melancolie”). Pătrundem mai adânc în grădina cu arome rare: „Amurg de toamnă în grădină/ Încet se lasă liniștea deplină/ Doar luna se strecoară printre stele lunecând/ Cu raze palide pământul luminând”. („Toamna în grădină”).

Lacrima ascunsă de sub pleoape este cu greu reținută de autor... nostalgia, dorul după îmbrățișarea mamei producându-i în suflet emoție și tristețe: „O, mamă, ce nevoie am de tine/ Când sunt bolnav și nu ești lângă mine/ Să mă mângâi cu mâna delicată/ Pe fruntea transpirată și înfierbântată” („O, mamă”). Scriitorul este conștient de faptul că viața pe acest pământ este limitată și fără gesturi de regret, de zbucium – lasă mărturie un „poem-testament” pentru clipa când va trece în eternitate: „Îmi pare rău că plec și singură te las/ Și nu vei mai simți prin casă al meu pas/ Voi umbla trist pe căi străine/ Fără dragoste și fără tine”. („Îmi pare rău”). Am decupat pentru a-i aduce în pagină cuvântul, pentru a-i da durată: „Acolo ești străin și nimănu-i nu-i pasă/ Și nu te strigă ca să vii la masă/ Nu vezi copiii alergând pe prispă și-n ogradă/ Și nici soția nu muncește în livadă”. („E trist”).

Gândurile poetului se topec în cuvinte redând imaginea din sine dar și realitatea pe care el o vede: „În nopțile târzii ascult cum vântul bate/ Dar nimeni nu îmi mai trimite vorbe și nici șoapte/ Aștept tăcut porunca Ta cerească/ Să scap de boala mea trupească” („Aștept

porunca Ta"). Așezându-și gândurile pe treapta unui altar, poetul nu conținește a contempla natura asociind întregul proces de transformare cu religiozitatea spiritului său: „Din munți printre stâncile abrupte/ Curg lacrimi curate ce ies din izvoare/ Turme de oi cu ciobanii în frunte/ Se-ndreaptă spre șesul cel mare”. („Vară”). Alte versuri relevă credința poetului în înviere, în renașterea ființei pe un nivel superior ceea ce va înlesni întâlnirea cu strămoșii: „Mi-aștept plecarea în noaptea clară/ Departe într-un trist mormânt/ Nu voi mai auzi un cântec de vioară/ Adus de adierile de vânt” („Mi-aștept plecarea”).

Metaforele stilizate, acuratețea expresiei adaugă un plus de noblețe trăirilor așternute pe hârtie: „Este toamnă, e răcoare/ Cade bruma, frunza moare/ Totu-i galben, ruginiu/ Lară parcul e pustiu”. („Toamnă târzie”). Cuvintele sale se tocesc ca niște fulgi pe arșița din noi, ascultându-le spiritul ne surâde pentru că vin de la un poet care, dacă ați face puțină liniște ați asculta cum îi bate inima: „Orașul e pustiu, luminile s-au stins/ Și în tăcere totul e cuprins/ E frig, e întuneric și noaptea este lungă/ Tristețea nimeni n-o alungă” („Iarna”). În zicere poetică tonul cuvintelor sale accede absolutul: „Azi tristețea mă apasă/ Nu mai pot ieși din casă/ Simt amurgu-n miez de noapte/ În odaia fără șoapte” („Simt amurgul”). Câtă puritate în fiecare vers: „Așa a fost, așa va fi întotdeauna/ De-i luni, ori marți sau toată săptămâna/ Toți orașenii duc bucatele acasă/ Să aibă ce pune pe masă” („Cumpărături”).

Autorul este un poet de aleasă simțire, mănuieste cuvântul, metafora: „E trist când poarta este încuiată/ Și nimeni nu te mai așteaptă/ Cireșii și cu plopul sunt bătrâni/ Și la vecini nu ai pe cine să mai suni” („Nu am uitat”). Poemele sale sunt adevărate „purități stelare”: „S-aude ciripit de păsări în pădurea verde/ Iar ceața peste văile adânci se pierde/ E primăvară și parcă mă simt tânăr în seara fermecată/ Uitându-mă cu drag la bolta înstelată” („E primăvară”). Cu toate acestea, nu lipsesc din trăiri nici emoțiile de teamă și oarecare neliniște: „O, câte stele cad în nopțile de vară/ Când eu aștept luceafărul ca să apară/ Tăcut stau și îmi depăn amintirile/ Ce au trecut ca și iubirile” („Privesc aștrii”). Teritoriul poetic al lui Neculai I. Onel este cutreierat de simboluri diafane, efemere, subtile, sugerând vremelnicia speranțelor noastre: „De pe dealuri bărlădene/ Bate-un vânticel alene/ Trece prin grădini cu flori,/ Prin imașul cu bujori” („Bate vânt de primăvară”).

Estetica afecțiunilor este pusă în evidență de cuvinte pline de culoare și lumină, acompaniate de acordurile fine ale unei harpe: „Am

poposit din nou la Prutul care curge/ Și-l rog ca să-mi aducă tinerețea înapoi/ Zăresc pe malul celălalt o salcie ce plânge/ Căci am ajuns bătrâni și singuri amândoi” („Prutul”). Gândul se ordonează în jurul unei axe care face legătura între pământ și cer, fiind posibil astfel – comuniunea cu celestul, accesul la planurile superioare: „Din nou voi ridica o rugă către cer/ Acolo unde stelele răsar și apoi pier/ Să fim păziți de boli pe-acest pământ/ Și în tăcere să-l slăvim pe Domnul Sfânt” („Din nou”). Autorul are convingerea că această trăire conferă rațiunii modalitatea de perseverare în ființă: „Stau cufundat în mine și gândesc/ Căci anii mă apasă și nu pot să-i opresc/ Pe fruntea obosită simt o boare rece/ Ce mă mângâie-n noaptea care trece” („Sunt obosit”).

Versurile elaborate aduc în prim plan emoția și căutările profunde izvorâte dintr-un spirit rafinat și trăirile-i tânjesc după lumina adevărului: „Vin-o tată de mă vezi/ Cât mai sunt copacii verzi,/ Dacă frunza va cădea/ N-ai să mă mai poți vedea” („Va fi greu”. Lui Cristi). Dorința de ideal, de regăsire a „paradisului” pierdut determină imaginația să-și deschidă larg aripile spre reverie: „Apoi din nou privește pescărușii care zboară/ Rugându-i ca să ducă dorul către țară/ Și osteniți de veghe și de val/ Se-ndreaptă cu vaporul către mal” („Marinarul”. Familiei Gâlcă Gh.). Presiunea timpului pierdut devine tot mai sufocantă: „Mă uit la clepsidră, cum nisipul curge/ Și mă gândesc la timpul care-ncet se scurge/ Stau singur în odaie supărat/ Privind prin geam la noaptea care s-a lăsat” („Timpul”).

Printre nobile plante se ivește iubirea veșnic depărtată, veșnic apropiată: „De veacuri sub razele de lună/ La fel îndrăgostiții se adună/ De veacuri sub clar de lună au fost șoapte/ Spuse cu drag în fantastica noapte” („De veacuri”). Depărtarea de ființa iubită e trăită ca o dramă planetară: „În noaptea liniștită, umblu prin ogradă/ Ca mândra mea din cer să poartă să mă vadă/ Pe razele de lună să-mi trimită șoapte/ Acum cât e frumos și se mai poate” („Din depărtare”).

Întreaga conștiință a cărții „Mi-e dor” e un tărâm al amintirii și recunoștinței. Această carte este un imn de preamărire închinat slăvitei Poezii. Dacă Neculai I. Onel ar fi să sune din cornul amintirii ar răsări luna, iar teii ar cădelnița nostalgii fără sfârșit.

* Prefață la volumul *Nostalgie* de Neculai I. Onel, apărut la Editura Sfera, Bârlad, 2012.

MOROMEȚIANISM ȘI PERSONAJE MOROMEȚIENE ÎN ISTORIE

Lorena-Teodora RADU

Dimensiunea istorică a ființei umane, constituită odată cu intrarea omului în timpul istoric, a devenit un fapt conștient începând cu perioada Renașterii, când „toată ierarhia formelor care înseamnă pentru omul medieval structura permanentă a lumii dispăre. [...] Incepând de acum caracterul duratei umane se va schimba profund.”¹

Omul intrat în timp, având ca „dimensiune permanentă a ființei”² istoricitatea, este omul problematic pentru care raportul cu istoria devine esențial în definirea statutului sau ontologic.

„Oamenii” romanelor lui Marin Preda sunt jucării în mâinile destinului, dar „jucării cu conștiință”, de aceea „relația cu timpul devine tragică”.³ Ceea ce pentru omul antic se definea ca Destin, pentru omul modern se definește ca Istorie. Dacă pentru omul antic tragicul lua naștere din confruntarea individului cu destinul, ca expresie a voinței zeilor, în cazul omului modern, limita tragică o constituie istoria.

Marin Preda are un mod particular de a gândi omul și relațiile lui în Univers; acest mod particular este dat tocmai de lumina aruncată asupra dimensiunii istorice a ființei umane. Personajele lui Preda reprezintă diferite ipostaze ale etern - umanului, care opun absurdului istoriei echilibrul rațiunii, coerența logicii incompatibile cu arbitrarul forței dezlănțuite.

Ca individ care acceptă nereușita în planul existenței concrete, istoria menținându-și neștirbită autenticitatea psihologică, personajul predian constituie acea ipostază a conștiinței care „conține în germenii ei, în mod incontestabil, forme de exprimare și de existență ideale”.⁴

Tema mare, obsesivă a lui M. Preda, este relația individului cu istoria. Scriitorul e foarte atent la determinările pe care le exercită istoria asupra indivizilor.

Analist subtil, M. Preda a avut viziunea marilor dislocări morale și spirituale produse de impactul a două tipuri de civilizație, dar și de cataclisme care au zguduit istoria secolului. Dezvăluirea unei alte

dimensiuni spirituale, până la el ignorate în literatura despre țărani, are ca suport proiectarea acesteia pe coordonatele unui timp perceput ca o realitate implacabilă. Cele mai multe pagini din *Moromeții* conțin asemenea întrebări asupra sorții individului în impact cu istoria, asupra resorturilor adânci ale istoriei în mersul ei inexorabil. Lumea operei lui M. Preda se distinge printr-o permanentă voință de echilibrare a tensiunilor, a dramelor și a izbânzilor, aspirând la cunoașterea de sine.

Vorbind de istorie, vorbim inevitabil de timp și, dacă ne referim la o clasă socială, vorbim și de destin al acesteia. Ilie Moromete, ca exponent al clasei sociale din care face parte - țărânul român, nu se poate împotrivi destinului, timpului și istoriei mai ales, care, până la urmă, îl înghite. Nu poate lupta de unul singur împotriva curentului, de aceea el va fi smuls pur și simplu din realitatea sa și purtat de valurile timpului învolburat în realitatea istorică a perioadei în care trăiește fizic. El e un idealist perpetuu, aflat în contradicție flagrantă cu spiritul epocii care îl va învinge

Moromete, în eforturile lui de a-și făuri o lume a sa, opusă celei obiective, eșuează, acest lucru demonstrând că nu se poate ieși din real, din istorie. Oricât ar încerca să scape timpului istoric, (timpului obiectiv), Moromete rămâne prins, captiv în acest timp, în prezentul nemilos, cel care vine să schimbe o lume din punct de vedere social, economic și politic, lume care își știa rostul.

M. Preda a pornit de la ideea că între timpul individual (reprezentat de destinul omenesc) și cel general (reprezentat de istorie) există o mare deosebire, chiar dacă cel de-al doilea este puternic și obiectiv, acționând ca o forță oarbă care anulează, prin uniformizare, destinele individuale.

Odată cu al doilea volum din *Moromeții*, istoria va năvăli peste tihna mitică a oamenilor, convertind-o într-o viață agitată și plină de neprevăzut. Concluzia ce pare a se desprinde este că omul nu se poate

opune istoriei, așa cum sugerează și Preda în eseu "Iată țărânul!", din volumul "Imposibila întoarcere": "Este foarte lesnicios pentru omul de literă să se adăpostească în spatele necesității istorice și să se eschiveze, în felul acesta, de a se întreba nu câtă necesitate conține istoria, ci care este soarta fiecărui om în parte, știind că omul nu are decât o viață de trăit, în timp ce istoria este înceată și nepăsătoare".

Timpul nu are răbdare deloc. Istoria se plămădește cu sudoare dar și cu sânge, cu violențe, seismele îi atrag magnetic pe toți, eschivarea nefiind posibilă, ea lovindu-i pe unii de moarte, pe alții antrenându-i în consolidarea unui proces istoric ireversibil. În aceste condiții, destinul individual devine istoria însăși. Sunt realități concrete, situații politice, decantări economice, stratificări noi, acute și urgente, a căror rezolvare o face istoria, prin prezența vie a oamenilor chemați să se pronunțe acum.

Satul se transformă cu oameni cu tot, cum cerul se mișcă în ansamblul său cu toate constelațiile, în jurul unui punct fix. Satul e un cosmos social și toți oamenii trec obligatoriu prin acest proces revoluționar, fiind estompați sau evidențiați dramatic prin participare, toți găsindu-se obligați să opteze într-un sens sau altul.

Mutațiile istorice și psihologice ale satului determină mutații și în sânul familiei, o altă realitate palpabilă: concretă, vie, exigentă, urgentă. Familia Moromete se află în fața problemei fundamentale - a fi sau a nu fi.

Pentru Ilie Moromete, dilema tragică este: cu istoria pe care n-a recunoscut-o, n-a acceptat-o, sau contra istoriei la care nu s-a așteptat să fie așa de repede martor intrinsec solicitat. Consecvența caracterului său din volumul I, nu permite o abdicare și o adaptare rapidă, categorică, iar timpul care nu mai așteaptă îi e insuficient ca să-l poată duce la înțelegerea situațiilor noi, în continuă devenire, și prin aceasta mereu mai noi pentru dânsul. El e un hamletian românesc de la țară, un candidat la prăbușirea pe care nu vrea s-o accepte. Personajul vede imposibila întoarcere dar nu se acomodează și devine cu atât mai casabil, mai expus nimicirii. El se mai îndoiește, filosofează, caută tâlcuri. Nu vrea să cedeze în fața istoriei. Va fi copleșit, totuși, de noul timp istoric, și nimic de inexorabilul lui marș în direcția contrară celei gândite de el. Astfel încet, dar sigur, Ilie Moromete se va stinge ca o lumânare, zadarnic încercând, prin vreo zvâcnire, să reînvie timpul de altă dată.

În locul său rămâne Niculae. El e un Ilie care înțelege comandamentele istoriei revoluționare, el vede tendințele, perspectivele, pricepe încotro duce istoria. Destinul său e în plină derulare. În *Marele singuratic* vom întâlni un om care pare întreg realizat. El vine acasă, la moartea tatălui său, vorbește cu llinca, stă lângă mama sa, dar e un alt om, un suflet puternic, interiorizat, însingurat parcă în fața morții.

Obsesia lui Marin Preda, înainte de a concepe un roman sau o poveste, este ca ceea ce scrie să fie adevărat, adică să aibă viață. E vorba de adevărul vieții care devine, implicit, adevărul istoriei. Scriitorul își pune problema relației dintre individ și istorie. El poate să aleagă un erou, pe al cărui destin individual să-l reprezinte sau care să se confunde cu cel istoric și social.

În *Moromeții*, Marin Preda încearcă să arate că felul deosebit de a fi al țărânului, specificul puternic al purtărilor și reacțiilor lui e de un mare tragism. Toate ciudățeniile și particularitățile sale ascund o luptă disperată împotriva mutilării sufletești pe care o înfăptuiește societatea capitalistă, un efort deznădăjduit al individului de a se împotrivi dezumanizării, disimulându-și fondul adevărat al gândurilor și sentimentelor, prefăcându-se a fi simplu, neînțelegător, dur, rudimentar.

Moromete nu realizează că tocmai disimulându-și viața sufletească, supunându-se acelei permanente duble comportări, își schilodește sufletul.

În volumul II, conflictul principal este unul de natură ideologică, vizând contradicția dintre o mentalitate țărănească arhaică, a țărânului care-și administrează singur pământul pentru a trăi, și o mentalitate nouă, socialistă, bazată pe o proprietate comună, a tuturor și a nimănui care uniformizează statutul social al oamenilor, dar nu le poate uniformiza, deocamdată, cel puțin și spiritul.

Marin Preda credea că există o legătură de tip special între individ și istorie, deoarece viața insului este limitată la o durată anume, care nu coincide cu a istoriei, întrucât are altă durată.

"Marin Preda e un creator total. Un scriitor care și-a slujit profesia cu demnitate și conștiința lucrului bine făcut. Nu a plătit tribut împrumuturilor mimetice, nu s-a pliat doctrinelor restrictive. S-a confundat cu opera sa într-o asemănarea măsură încât -caz unic în literatura noastră - a lăsat, cel puțin în lumea artistică, impresia

suprapunerii cu eroul creat, devenind el însuși, aidoma celui mai viu dintre personajele sale, un *Moromete*. Comportarea sa era moromețiană, atitudinea sa față de viață s-ar putea numi moromețianism. Astfel, el este și fiul și părintele lui Moromete. Faptul s-a repetat, pe alte coordonate, cu ultima capodoperă, *Cel mai iubit dintre pământeni*. Așa se face că Ilie Moromete și Victor Petrini sunt cele două fețe ale aceleiași personalități, două fețe atât de distincte, pentru că înseși vremurile în care a trăit Marin Preda au devenit altele."⁵

În urma refuzării de către prezentul concret, Niculae încearcă să-și găsească rădăcinile, să restabilească dialogul cu cosmicul, ignorând cronologicul. Refugiul său îl reprezintă reîntoarcerea în seninătatea paradisiacă din universul grădinii, detașată de istorie și de conflictele sale.

În spațiul grădinii, pentru Niculae, timpul egal în scurgerea sa continuă devine, ca și pentru Moromete, cel al libertății fluxului de conștiință. Lipsit de certitudini, Niculae e omul fără prezent.

Pentru tânărul Niculae, confirmarea că el este un ales al destinului, și că ideea sa se poate împlini, a fost un simbol al condiției umane moderne aflate în derivă. Chemarea în raport cu istoria, descoperă Niculae, înseamnă mai ales pătrundere a ideii și capacitate de a impune celorlalți, transfigurând-o, tălmăcind-o, făcând-o inteligibilă.

Vocația integrării într-un alt spațiu decât cel rural-tradițional s-a convertit la el în chemare politică. Ceea ce îi lipsise lui Niculae nu fusese vocația. Înfrângerea sa de către istorie fusese triumful realității asupra unei idei de tip moromețian, apărute de o structură moromețiană. Asumându-și istoria, individul Niculae Moromete înțelesese să se rupă de universul său funciar, să distrugă realitatea țărănească, pe care el însuși nu și-o asimilase pe deplin, nu pentru a impune o alta, ci doar schematic, în sensul principiului unei concepții total diferite despre existență.

Cu Ilie Moromete moare o lume: moarte lentă, înfățișată minuțios, tulburătoare câteodată, dar destul de frecvent copleșită de restul planurilor narative ale romanului. Ilie Moromete are o epocă de înflorire, când negoțul la munte merge strălucit, când se îmbogățește, când îl oprește pe Niculae să mai meargă la școală, când descoperă vorba *beneficiu*; apoi o epocă de prăbușire aproape totală, când familia i se risipește; în sfârșit, una când redevine cel de totdeauna, pândit însă de o evoluție istorică implacabilă, care i se împotrivesc.

Valorile pe care le apără el nu mai pot fi apărute. I se opune Niculae, ajuns activist și trimis în sat spre a supraveghea desfășurarea campaniei agricole. Se înfruntă, de fapt, experiența seculară pe care o simbolizează tatăl, modul tradițional de a fi al gospodăriei țărănești, cu o mentalitate nouă. Niculae are de partea lui istoria care se face, Moromete întreaga istorie, pentru care cea dintâi este atât de ciudată încât e nevoie de timp pentru a fi asimilată.

« Moromete este învins de istorie, neacceptând să-și trădeze autenticitatea, valorile. În plan simbolic, el este un învingător. Moromete a găsit calea spre adevăr, iar adevărul său este înfrângerea rezistenței realului prin acțiunea mentală. Eroul a învins pasivitatea din planul fătăției, prin acțiune în planul conștiinței. Moromete își revelează, astfel, pe deplin semnificația: aspirația spre unitate - ca formă plenară a autenticității - și spre profunzime a omului modern, care se simte nivelat și alienat de realitate, se împlinește în spirit. Pe acest teren al conștiinței - unicul stabil, autenticitatea eroului înfrânge inautenticitatea istoriei. Eroul rămâne el însuși. »

În lupta cu istoria, care nivelează spiritul, soluția lui Preda, în vederea menținerii autenticității individului, este adoptarea și impunerea, din câmpul idealurilor umane, a celor reprezentative pentru fiecare structură psihologică distinctă. Eroul moromețian, prin mereu aceleași premise, este mereu altul, cu o modalitate specifică de a-și impune adevărul valorilor sale în fața istoriei.

Note :

1. Georges Poulet, *Etudes sur le temps humain*, vol. I, Editura Plooni, 1966, p.8
2. Lucian Blaga, *Ființa istorică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p.242
3. Eugen Simion, *Întoarcerea autorului*, Editura Cartea Românească, București, 1981, p.
4. Florin Mugur, *Convorbiri cu Marin Preda*, Editura Albatros, 1973, p.226
5. Marin Preda, *Creație și morală*, Editura Cartea Românească, 1986, p.26
6. Andreea Vlădescu, *Marin Preda sau triumful conștiinței*, Editura Cartea Românească, București, 1993, p.87

GEORGE APOSTU – Evocare

Stela COVACI

În urmă cu 30-40 de ani, str. Gr. Alexandrescu din apropierea Pieții Victoriei bucureștene era numită de mulți un colț din Cartierul Latin parizian.

Când am cumpărat casa de la nr. 21, nu am bănuț că vom viețui într-o boemă, casa fiind cuprinsă între mai multe cărciumioare (puncte importante de reper), cum era celebra „Jerca” (după numele proprietarului), de peste drum – o încăpere nu mai mare de 20 m.p., cu o tejghea și un galantar, cu câteva mese înăuntru, dar și pe trotuar. Nebunia era că unii nu se mai puteau desprinde de acolo. Îi reținea aerul intim și desuet, pereții și tavanul tapetați cu desene, picturi, dedicații ale artiștilor care au frecventat bodega încă înainte de război. În fond, era și explicabilă o atare frecvență subțire: bodega se afla la răscruce, spre str. Clopotarii Vechi, în diagonală la distanțe mici față de atelierele de creație ale sculptorilor Lia Doina, Marcel Guguianu, Mircea Ștefănescu, George Apostu și alții. Prin anii '60, o frecventau și boemii incorigibili Păcă, Pucă, Stelaru și alții ca ei, din tagma literară.

Lipită de casa noastră în stil 1900, cu șase camere de-a lungul unei curți cu boltă de viță bogată, cu spatele la stradă, se ridicase casa Pădureanu, iar alături, la nr. 25, o casă somptuoasă cu etaj, care avea prin tradiție la parter atelier de sculptură.

Aici, și-a aflat loc de creație George Apostu, cu care soțul meu Aurel Covaci s-a împrietenit repede, devenind un obișnuit al familiei.

În interior, atelierul semăna teribil cu cel al lui C. Brâncuși.

Aerul de fantezie artistică răbufnea în afara încăperii, în curtea mare plină de lucrările sculptorului mai ales în lemn învechit, răsucit în simboluri, abstracțiuni cu totul altceva decât ce văzusem că se fac în perioada anilor '50-'60.

Dar, în interior, pe dușumelele prăfuite, între scule, lucrări, paturi suspendate, se strâneau confrății, cu bucuria aceea specială plină de o vitalitate ieșită din comun.

Râdeau de nebuni, se certau sau chiar se încăierau prietenește. Așa sunt sculptorii: debordează de energie ca niște „Sfarmă Piatră” ori „Strâmbă Lemne”. George Apostu, îndesat, vânjos, căpățânos (i se spunea „Băț”), ținea cât putea în frâu pe dezlănțuiți, până târziu în noapte. Peste zi, era liniște.

Așa am cunoscut lumea lor francă și îndărjită.

George Apostu ne făcea uneori scurte vizite. Aurel avea și el hobby-ul lui cu sculăritul. În garajul transformat în atelier, se găseau de toate: strung, aparat de sudură, bormașină, grămezi de alte piese metalice, cărora la toate eu le spuneam „bujii”. George Apostu mai venea și el după câte o „bujie” trebuincioasă. Atunci, se opreau la taclale, la un pahar de vin, la o mâncare gustoasă. Au prins drag unul de altul. Într-o zi, când a aflat că trebuie să-și mute atelierul în altă parte, l-a invitat pe soțul meu la întâlnire mai tainică. Nu știu ce și-au spus, dar după câteva ore bune, Aurel s-a întors fericit.

George Apostu l-a rugat să-și aleagă dintr-un teanc mare de desen câte vrea și pe care le vrea. Fără să facă mofturi, Aurel și-a ales vreo două duzini de desene în cărbune sau ceracolor.

Peste câțiva ani, urmându-și destinul, George Apostu a plecat la Paris, aflând prin alții ce minuni a făcut și acolo.

Multe dintre desenele dăruite le-am dăruit la rândul meu prietenilor. Timpul le-a valorificat. Darul s-a însutit. Câțiva dintre cei dăruți de noi s-au salvat din situații grele, văzându-le. Eu mai păstrez câteva schițe pentru viitoarele lui creații, de parcă îl văd umplând cu materie transfigurată spațiile pe care numai virilitatea unei mâini de mare artist o poate sugera dintr-o dată...

În locația rămasă cu aceeași destinație, după plecarea sculptorului s-au perindat, până la fatidicul an 1988, când acel colț de spirit de Cartier Latin

bucureștean a fost demolat, o samă de alți sculptori: Florin Codre, Leonard Răchită, Tibi Moșneanu. Cu toți am fost prieteni, i-am iubit și ne-au iubit. Vlad Ciobanu, care a locuit la noi în curte după ce a plecat Nichita Stănescu, este cel ce poate depune mărturie despre temeinicia și fericirea acelei perioade generoase în care invidia și patimile oarbe, mizeria sufletească încă nu apărură. Cred că acestea nu vor reuși niciodată să impieteze acuratețea amintirii generosului nostru vecin și prieten care a fost George Apostu.

***

De curând, în cercetările mele din arhivele CNSAS-ului, privind anii de privațiune pe care i-am petrecut prin beciurile comuniste, am dat peste două pagini dactilo datorate unor securiști sub acoperire referitoare la viața pariziană a lui George Apostu, reproducându-le aici.

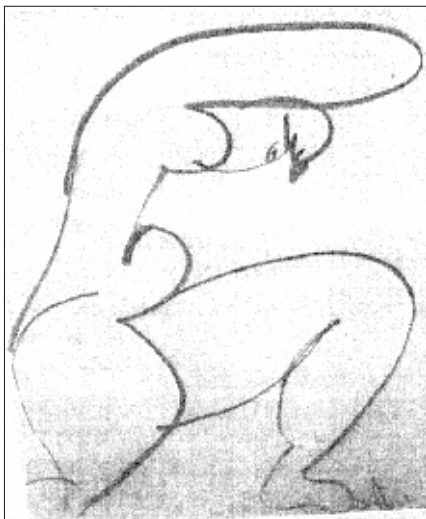
STRICT SECRET
100/____ din ____ iulie 1984

NOTĂ

O sursă a unității noastre, care s-a înapoiat recent dintr-o călătorie efectuată în Franța, ne-a informat că sculptorul român GEORGE APOSTU, rămas ilegal în străinătate în anul 1982, este susținut și încurajat în permanență de statul francez.

La intervențiile primarului orașului Saint-Cloud și ale ministrului culturii, A. Jacques Lang, i s-a repartizat mai demult un atelier de sculptură în Paris, Rue de Prairies, precum și un spațiu verde între două blocuri de locuințe pentru a-și depozita lucrările monumentale din piatră. În prima jumătate a anului în curs, statul francez i-a achiziționat lucrări în valoare de 40.000 franci, iar în luna iunie a.c. a fost vizitat în același scop de directorul achizițiilor din Ministerul Culturii.

Dintre artiștii de origine română aflați la Paris, cel în cauză întreține relații de prietenie și sprijin reciproc cu sculptorii Victor Roman și Ion Vlad care, în momentul de față, sînt foarte bine cotați, astfel încât toți trei sînt apreciați în prezent, drept cea mai compactă și prestigioasă echipă de sculptori proveniți dintr-o țară străină. Este, de asemenea, vizitat de sculptorul Etienne Hajdu, plecat din țară înainte de război.

Desen de George Apostu
(Colecția Stela și Aurel Covaci)

George Apostu este frecvent vizitat și de unii conaționali care colaborează cu postul de radio „Europa Liberă”, cum sînt Paul Goma, Paul Barbăneagră, cunoscuți anteriori din țară și de arhitectul Mircea Pupazan. Acesta din urmă a proiectat o biserică românească ce ar urma să fie construită la Paris și intenționează să-i încredințeze realizarea decorației sculpturale.

George Apostu nu este cunoscut cu activități ostile României. Are sentimentul dezrădăcinării și s-a exprimat că după ce va obține cetățenia franceză, va veni ca turist pentru a-și revedea țara de origine și prietenii.

Desen de George Apostu
(Colecția Stela și Aurel Covaci)

e-mail: revistaelanul@gmail.com

<https://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. Vlad Codrea, Univ. "Babeș Bolyai",
Cluj-Napoca

prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

Laurențiu Chiriac, Vaslui

Dan Ravaru, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

Serghei Coloșenco, Bârlad

Mircea Coloșenco, București

Laurențiu Ursachi, Bârlad

Teodor Hardon, Rânzești

Florin Varvara, Sărățeni

Sorin Langu, Galați

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimpeș SRL Bârlad

ISSN: 1583-3593

Hortensia Papadat-Bengescu debuturile: 1912, 1913, 1919

Mircea COLOȘENCO

Fiică și nepoată de generali în armia română, Hortensia Papadat-Bengescu a avut parte de o educație aleasă, în școală și în familie. Știa la fel de bine să se exprime, atât în limba maternă, cât și în cea franceză, limba aristocrației din spațiul carpato-danubian.

În interviul acordat lui F. Aderca (*Mărturia unei generații. Măști de Marcel Iancu*, București, 1929, Ed. S. Ciornei, p.203-219), declarația scriitoarei este relevantă privind debuturile ei, începând cu **primul**:

„Cu un an înainte de a colabora la *Viața românească* – adevăratul meu debut în literatură – am trimis câteva cronici la ziarul conservator din București *La Politique*. De la Focșani, o colaboratoare în

limba franceză și poate fără greșeli de ortografie – iată ceva destul de agreabil pentru un ziar de București. Așa se face că în *La Politique* au apărut cronici iscălite Suzon și oarecare studii critice: *Hary Bataille*, *Sur la mort de Liciu*, iscălite Loys.”

Al doilea debut a fost în limba maternă, la revista ieșeană *Viața românească*, o cronică literară titrată *Marcel Prévost*, în cadrul rubricii *Note pe marginea cărților* (nr. 1, 1913), semnată cu inițialele: P.B.H., colaborare în numerele următoare, cu povestirea *Dorința* (nr. 2, 1913), care va fi integrată în cuprinsul volumului *Ape adânci* (Buc., 1919), **al treilea debut**, dar primul editorial.

Așa a început consacrarea prozatoarei, autoare și de versuri... și de texte dramaturgice, scriitoare completă.

Un an mai târziu, va apare la aceeași publicație ieșeană comentariul la romanul *Le Lys dans la Vallée* de H. de Balzac (nr. 4-5, 1914), lecturat cu emoție estetică și psihologică, ceea ce subliniase și în *nota* despre Marcel Prévost și romanul acestuia *Scrisori de femei*, dar și în piesa *Maman Colibri* de Henry Bataille.

Ulterior, s-a apropiat de creațiile lui Marcel Proust, atrasă de exercițiul practicat de psihanaliză *în căutare a timpului pierdut*, plonjând cu deosebit succes în alcătuirea romanelor, adevărate cadre vivante sau fresce memorabile ale unor familii, obiceiuri și personaje dispărute din societatea noastră la umbra istoriei naționale.

...Lumea se schimbă. Și, odată cu ea, și noi ceilalți!

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Eveniment

MUZEUL DE ARTĂ DIN COMUNA FĂLCIU

Duminică, 20 mai 2012, orele 12, a avut loc inaugurarea „Muzeului de artă” din comuna Fălciu, județul Vaslui. Cu această ocazie, la orele 17, a avut loc vernisajul expoziției „Satul și familia”, a pictoriței **Valeria Tofan Rânzești** (născută la 18 ianuarie 1950, absolventă a Academiei de Artă „Luceafărul” București, avându-l profesor pe pictorul I. Sălișteanu), membră a U.A.P. din România. Prezentăm câteva din lucrările expuse.

M.C.

CONSILIUL JUDEȚEAN VASLUI
CONSILIU COMUNAL FĂLCIU
UNIUNEA ARTIȘTILOR PLASTICI
DIN ROMÂNIA - U.N.S.C.O
LIGA NAVALĂ ROMÂNĂ
ACADEMIA DACO ROMÂNĂ

**VALERIA
TOFAN - RÂNZEȘTI**

INAUGURAREA
“ MUZEULUI DE ARTĂ ”
DIN COMUNA FĂLCIU - VASLUI
20 MAI 2012 ORELE 12:00

VERNISAJUL
EXPOZIȚII “ SATUL ȘI FAMILIA ”
ÎN LOC. RÂNZEȘTI - VASLUI
20 MAI 2012 ORELE 17:00

Valeria Tofan-Rânzești și Muzeul Marinei - Constanța

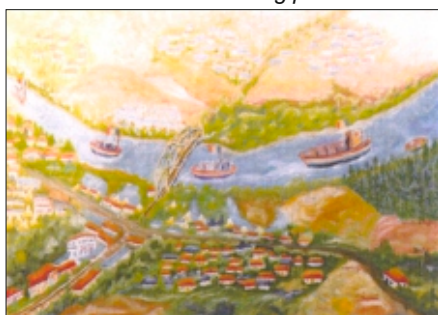
Ștefan cel Mare și lecția de neam

În Egipt

Pe malul Prutului

În Egipt

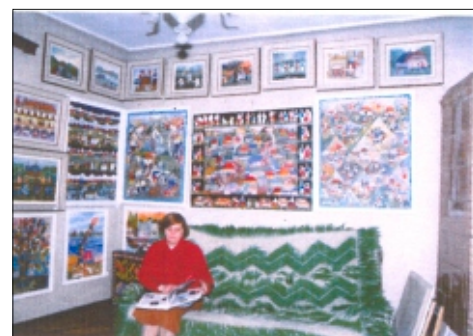
Hora în sat

La vărsarea Prutului în Dunăre

Casa părintească a pictoriței

În Galeria de artă de la București